

JAMU	
D	441a

Ben Jonson

LIŠÁK

/ VOLPONE /

Komedie bez lásky o třech dějstvích

Pro moderní jeviště zpracoval

Stephan Z w e i g

Přeložil
Zdeněk G i n t l

OSOBY :

Volpone, bohatý Levančan

Mosca, cizopásek

Voltore, notář

Corbaccio, starý lichvář

Corvino, kupec

Leone, kapitán, syn Corbacciův

Colomba, choť Corvinova

Canina, kurtisána

Soudce, náčelník biřiců, sluhové a biřici.

Děje se v Benátkách v době renesance.

Jména osob jsou italská jména zvířat, vyjadřující symbolicky povahy hrajících:

Volpone-lišák,

Mosca-masařka,

Voltore-sup,

Corbaccio /Korbačo/-jestřáb,

Corvino /Korvino/-vrána,

Leone-lev,

Colomba /Kolomba/-holubice,

Canina /Kanyna/-psice.

Buď hráno jako comedia dell'arte, lehce, bystře,
spíš karikaturně než naturalisticky. Tempo:
allegro con brio.

PRVNÍ DĚJSTVÍ

První obraz

Volponův pokoj v benátském paláci, prostranný a okázalý. Vlevo široké a rozkošnické lože nemocného Volpona, které může být záclonou ukryto zrakům hrajících, publiku však je stále viditelné.

Časné ráno, záclony jsou napolo spuštěny.

MOSCA

/Benátčan, štíhlý, černě oděný, do-
-šlivý a mrštný mladík, vřítí se sem
postranními dveřmi, vleskaje si do dla-
ní/.

Hej, hola! Pán je vzhůru!

/Sluhové ve zmatku druh přes druh
vpadnou./

Je zemden a churav, ubožák, bojím se, že
už neuslyší benátských zvonů. Ale vy vši-
chni jakoby nic, točte se kolem něho, dě-
lejte veselé obličejy, bude-li naříkat,
poslechněte ho. Víte, že nestojí o soucit.
Nu tak, zčerstva, hoďte sebou tam k posteli.
Snídání! Přivedu ho sem!

/Vrátí se zas do pokoje vedle./

PRVNÍ SLUHA

Myslíš, že je messer Volpone opravdu tak
nemocen? Nevěřím tomu při všech sedmi lvech.
Vždyť ještě předevčírem tu měl Caninu a
roztancoval s ní postel tak, že mi celou
noc praskal strop nad hlavou.

DRUHÝ SLUHA

A to se s ní bavil asi ten příživník.
Chlastá jeho víno, hrabe se v jeho měšci,
mlaská u jeho stolu, proč by nespal také
s jeho ženskými -. Věřím tomu, že je messer
Volpone nemocen, má to špatné se žlučí a
pod žlučí sedí smrt.

TŘETÍ SLUHA

/hudebník, postavil se k tomu a zpívá
k mandolině/.

Mince je oblá odjakživa,
a proto je tak pohyblivá,
i když ji schováš v tajnou skryš;

než řekneš - a - je venku již.
 Jen prachy, prachy světem vládnou,
 svět před královskou mocí žádnou
 se neplazí tak bez mezí
 jak před zlatem a penězi.
 Bůh ví co svět světem stojí,
 vše kolem peněz jen se rojí.
 Tak bylo, jest a bude zas,
 v každé zemi, v každý čas
 jen jedna stejná píseň zní,
 jež všecko lidstvo poblázní,
 by tancovalo nocí, dnem
 před zlatým, zlatým teletem.

/Vejde. V o l p o n e, veliký muž
 ostrých tahů v tváři, v drahých ša-
 tech, podporován M o s c o u a vleče
 se těžce k posteli./

VOLPONE
 Děkuji vám, moji milí. Ach, to byla noc -
 nedoufal jsem už ani, že se dočkám rána!
 Jsem tak žemden. Děkuji vám za vaši péči,
 nechte mě o samotě.

/Sluhové se pokloní a odejdou. Volpone
 se ohlíží ještě na posteli./
 Jsou pryč?

MOSCA
 /jde ke dveřím/.
 Tak. Závora je zastrčena. Teď buďte hezky
 zdrav, pryč s nemocí a dobrý rozmar sem!

Volpone
 /vyskočí, běží k oknu a rozhrne prudce
 záclony/.

Ach, slunce, ranní slunce na kanálech,
 sem, ve svém zlatě vykoupej mou tvář!
 Sem, na ramena, na ruce je vylij,
 bych mohl ssát je všemi cévami.
 Oh, zlato - to je vše - tot elixír,
 jenž nervy, tepny světa obrozuje.
 Dej, dej se mi!

/Odvrátí se náhle a spustí záclonu./
 Ne, nepotřebuji tě,
 ty záře matná, kterou snášíš noc,
 ty dáš se každému, kdo vstáhne ruku.
 Jen dej si jiným svoji zlatou lež,
 já nepotřebuji tě, své mám světlo.

/Jde k truhle a otevře ji. Je plná
 zlata a pokladů. Volpone zhluboka
 vzdychne./

Ty, moje slunce, ty mě ozařuj.
 O, rozsvit, rozsvit zlatou zřítelnici,
 tvůj mistr klečí před tebou, o slunce!
 O zlato, zlato, slunce mé, mé zlato.

Ach, ruce napln mi a zazvon v nich!
 Dukáty, zněte! Drahokamy, pláňte!
 Ach, cítím tě, bytosti poslušná,
 a tuším ve tvé přítomnosti Boha.
 O bohatství, ty bože, pane světa,
 ty, jenž jsi vše a který nejsi nic,
 ty nemá abecedu, ve které
 jsou všechna slova země skryta,
 kdo tebe zná, je pánem života.

/Vstane, obrátí se k Moscovi, který
 lhostejně přihlíží./
 Nu, Mosco, nepozdravíš mé zlato?

Mosca

Je mi ho líto, pane.

Volpone

Líto? Proč?

Mosca

Protože je zavřeno v truhle.

Volpone

A ty - co bys udělal? Dal bys mu svobodu?

Mosca

Kdybych mohl, dal bych mu i křídla.

Volpone

Blázne! Dal bys svobodu zlatu, božstvu, kte-
 ré ovládá svět? Je třeba napnout svaly, abys
 je držel na uzdě, aby se ti jeho rtutovitá
 podstata nerozběhla mezi prsty. Je třeba se
 s ním laskat, aby ti neuteklo, aby se mncži-
 lo! A ty bys mu dal svobodu? Co bys udělal
 s těmi zlatými laštovkami, kdybych ti je -
 řekněme - dal?

Mosca

Co bych udělal? Dovolte, abych si to roz-
 myšlil. Nejdříve bych si připomněl všechna
 svá přání a touhy; kulatoučké dukáty kutá-
 lely by se tak dlouho, dokud by všechna ta
 přání a všechny touhy neležely splněny u
 mých nohou. Dal bych si zaдекlamovat celou
 abecedu radosti - jak tomu říkáte vy. Tohle -
 /sáhne do truhly a zazvoní hrstí duká-
 tů/

- to by byla rozkošná noc s donou Marií. -
 Tohle -

/zase sáhne do truhly/

- to by byla noc s veselými kumpány, těžká
 noc a divoká. - A tohle, to by byl brokátó-
 vý šat, který nosí císař francouzský, aby
 lákal ženské. To - básněn Aretinova, ducha-
 plná, vtipná, která by mě proslavila i u
 papeže. Toto - obraz malovaný messerem Ti-
 zianem, nesmrtelnost. Tohle sto křivých
 hřbetů, hrbících se přede mnou. To - dyka,
 která vjela nepříteli do vnitřnosti. To -
 cesta do Turecka na ověčené Caravelle, a

za tohle by mě papež jmenoval šlechticem, a za tohle -

Volpone

Dost, dost - zadrž! Teď už bys byl na dně a byl bys zase jen ubohým, vysmívaným chlapcem, chudým jako kostelní myš. Čekal bys, až tě nějaká stará baba vezme k sobě do postele, a až ti nějaký kapucín dá trochu polívčičky. Ach, Mosco, ty chytré štěně, jaký jsi ty blázen, jak málo ses u mne naučil! Myslíš opravdu, že zlatáci musí lítat, abys všechno měl? Nikoli, blázne, nech je hezky pochromaďe, nech je blyskat, a lidé už přijdou sami a nabídnou ti všechno: ženy polezou k tobě do postele, básníci lichotit. Osm neděl už se u mne přiživuješ a viděls jediného zlatohlávka vylézat z truhly?

Mosca

Neviděl, naprosto ne, pane! Viděl jsem naopak, jak tam noví a noví lezou.

Volpone

A žiji snad špatně? Je mé falernské křtěno vodou, choďím snad po prošlapaných kobercích a jsou mé přibory z lehčího stříbra?

Mosca

Nikdy jsem si neprál žítí lépe. Žijete rozkošnický jako Armén, máte rád štavnaté věci a nezapomínáte přitom na ženy.

Volpone

A dřu se při tom? Handrkují se snad s kramáři na Rialtu, lichvařím snad, posílám chlapce do sirných lomů, aby tam zežloutli? Pokřikují na mne vdovy: lichvářský supe? Jedu-li gondolou, upějí a vyjí na mne dlužníci z olověných komor o milost?

Mosca

Naopak. Kdekdo vás uctívá, navštěvuje, obletuje. Lidé se předhánějí jako hřebci, aby byli dříve u vás.

Volpone

A čím to docílím, marnotratníku! Suchým kašláním a sedmi vzdechy. To je to, co rozhazují, ale zlato, mé dobré, teplé zlato zůstane tu.

Mosca

Dovedete lidi skvěle bláznit a přitahovat je sem za nos.

Volpone

Cože, tlachale utrhačný, já že je sem přitahuji? Lež! Zlato je přitahuje. Já nedělám nic jiného, než to, že říkám: Jsem bohat. A hřbety se hned ohnou v hluboké uctě. A potom jim povím, že nejsem ženat, a nemám děti. Krky se natáhnou. Pak se stavím na

smrt nemocným. Ah, to už jim tekou sliny z koutků a už tancují kolem mého zlata. Muži přicházejí s penězi a ženy s lačnými klíny. - Kdo, rekni mi, v celých Benátkách má lepší obchody? Co nám to včera vyneslo?

Mosca

Soused poslal tři sudy vína, které mu právě přivezl koráb z Cypru. Abyste se po něm uzdravil, vzkázal. Sto dukátů jako podíl na zisku od kupce Battisty, dvě misy od Gicvan na zlatníka, a licenci od segretaria, kterou můžete prodat za tisíc dukátů.

Volpone

A to všechno za hodinku kašle a skomíravé řeči. Ach, milý Mosco, co jsou zlaté doly Ophirské proti lidské hlouposti a hrabivosti. Těším se už zas, až vyrukují. Roznesls to pořádně, že je mi bídně, že umírám?

Mosca

Vytroubil jsem to z plných plic.

Volpone

Pak tedy čtyř brzy přitáhnou. Jsem připraven, abych je přijal, jak náleží! Rozstřím vaše naděje, odsekám šavlí chapadla vaší chamtivosti, ale hlavně zplením vaše zásobárny, vy marodéri, záškodníci -

/Klepání./

Hola! Předvoj už je tady? Přivstal si. S lakotou se to špatně spí, je to stará babka, tak stará jako svět, podívej se opatrně, hochu, koho to tak časně vylákale z postele.

Mosca

/odejde, ale brzo se vrátí./

Pan Voltore, notář. Ale teď pryč s pamlsky, sem dáme rebarboru, sem tinktury, lektvary a mixtury. Tak - oblecte se a teď:

/Slavnostně./

Slabosti a nemoci a všechna neštěstí padnětež na hlavu vaši.

Volpone

Ale zatopíš jim pořádně? Pohneš jim jak se patří žlučí a vylechtáš jim jazyk z tlamy, až budou slintat po podlaze? Seštipáš je kleštěmi? Budeš je smažit a péci?

Mosca

Jako holomek svaté inkvisice.

Volpone

A vyplundruješ je jak náleží?

Mosca

Jako žoldnéři město, před kterým se osm měsíců váleli v blátě.

Volpone

/se natáhne na loži./

Tak, teď si lehnu. Aby se zdálo, že mám před

posledním pomazáním. Vy jste si přišli na mistra, holomci! Tak! Ach! A teď spustíme záclonu!

/Spustí záclonu, která dělí lože od jeviště./
Komédie se může začít!

Mosca

/přivádí Voltora, notáře, černě oděného, důstojného, trochu pathetického/.
Jaká šlechtnost, pane notáři, že věnujete svůj čas - a celé Benátky vědí, jak je vzácný! - našemu ubohému pánovi. Buďte jist: pán dovede oceniti tuto čest, má vaše jméno stále na rtech. Jak se má přítel Voltore? To je vždycky jeho první otázka. Je-li člověk tak sám v hodině smrti, bez manželky, bez dětí, tak samotinký a opuštěn - pak ovšem myslí jen na své přátele.

/Náhle tiše, důvěrně./
Přinesl jste závěť, kterou mým mám dát podepsat?

VOLTORE

/rovněž tiše/.
Nezapomenu nikdy na nic. Tu je vše vyplněno, jen podpis chybí.

Mosca

Bude tam, nepochybuje o tom.

Voltore

A potom... tady... vynechal jsem jméno dědicovo. Víte, kdybych tam byl vlastní rukou napsal svoje... mohlo by se říci, že jsem ho k tomu přemlouval.

Mosca

Spolehněte se na mne! Vyplní to sám!

Voltore

Ale nenaléhejte naň příliš... vím, že je to umírajícím mnohdy nepříjemné, připomínáme-li jim smrt. Přinesl jsem zlatý pohár, ukažte mu jej a řekněte, že jej věnují...

Mosca

Oh, jaký jste znalec lidského srdce! Ale je to div při vašich zkušenostech, illustrissime? Uvidíte sám jeho radost. Vzbudím ho.

/Jde k loži a zvedne záclonu./
Messer Volpone, pan notář přišel, první jako vždycky, aby se poptal po vašem zdraví...

Volpone

/tiše/.
Díky... vřelé díky!

Mosca

Považte, přinesl vám zlatý pohár s přáním, abyste byl zdravý po prvním doušku z něho.

Volpone

Šlechtný přítel! - velikomyslný - řekni mu,

abyste se byl zdravý

že ho chci často vidět.

Mosca

/Voltorovi/.
Slyšel jste? Měl jsem pravdu?

Volpone

Sem... dej sem... oči-kalné... ale ruka
ještě udrží...

Mosca

/mu podává pohár/.
Počkejte! Nejdříve pohár!

Voltore

/přistoupí/.
Jak se vám daří, vážený příteli?

Volpone

Zlato... ach... těžké, těžké... dobré zlato
... Ach, drahý příteli... pamatujete i na
umírajícího...

Voltore

Kéž bych vám mohl místo zlata přinést zdra-
ví!

Mosca

/stranou/.
To tě bude stát ještě moc peněz!

Volpone

Nebude to se mnou už dlouho trvat... aby mi
bůh odpustil mé hříchy... lpěl jsem příliš
na zlatě, a to mě teď tlačí na duši - šidil
jsem své bližní...

Voltore

Vy? Nikdy! Jste první slechtic benátský!

Volpone

Smýšlíte se mnou dobře... budu na vás pama-
tovat... uvidíte - ale potom dejte sloužit
mše za mou ubohou duši... ach, jsem znaven
... tolik znaven...

Mosca

/spustí záclonu, k Voltorovi/.
Vidíte, že jsem vám vše upřímně řekl.

Voltore

Jsi hodný hoch.

Mosca

To říkáte teď. Ale zítra, až ubohý pán bude
mrtev, vyženete z domu ubohého Moscu!

Voltore

Budu tě chovat jako své vlastní dítě. Tu -
/podává mu peníze/
- závdavek na můj slib.

Mosca

/mu políbí ruku/.
Oh, velikomyslný pane! Ještě dnes vám přine-
su inventář, abyste znal svůj majetek. Budu
vám jej střežit. Jakmile poslední vydýchne,
poletím k vám.

/Klepání./

Ó je! Někdo klepe. Bude to lékař nebo kněz, snad také nějaký kazimír. Uděláte lépe, půjdete-li, aby vás tu nikdo neviděl. Mohlo by se říci... Víte, co si lidská ničemnost může vymyslet. Jděte tudy dolů a s nikým v domě mluvit, je to tu samý donašeč a pasoritník.

/Voltore rychle odchází./

Volpone

/vyskočí/.

Tys můj zlatý malý lotřík, Mosco, dobře ses u mne učil. Který lump je nyní na řadě?

Mosca

Corvino.

Volpone

Ten si aspoň nebere plášť, je to holonahý lump. Ale já mu tu náhotu zvalchuju -. Stáhní ho s kůže, Mosco, dobře ses u mne učil. Ať vidím pořádnou práci.

Mosca

A vy pořádně kašlat a kroutit očima. Vzdychejte jako mech, vyplatí se to!

/Vezme pohár a postaví jej na stůl./

Zde stůj a rozmnožuj se!

/Ke dveřím, přivádí C o r v i n a./

Tiše, tiše, právě trochu usnul.

CCRVINO

Chtěl bych, aby usnul na věky.

Mosca

Nu, nu, pročpak ta netrpělivost! Víte přece, že všechno dostanete a že dávám pozor na vás.

Corvino

Ale jistota je jistota. Bude brzo konec?

Mosca

Celou noc si naříkal bolestí a prosil boha, aby ukrátil to trápení.

Corvino

To by měl pánbůh udělat. Poslouchej, Mosco, přinesl jsem lahvičku, dal mi ji lékař a říkal, že se po tom moc dobře spí...

Mosca

/stranou/.

Až na věky věkův...

Corvino

Dej to ubohému Volponovi do vína, až bude chtít pít. Nač se má trápit?

Mosca

To půjde stěží, messer Corvino, má velkou nedůvěru v léky a v lékaře. Často jsem už chtěl zavolat nějakého znamenitého...

Corvino

Jen ne lékařel! Oni někdy přece pomohou.

/Zuřivě./
Má-li člověk umřít, ať umře. Bez dlouhých průtahů a utrap. K čemu to prodlužování života - mělo by to být zakázáno. Hrom do těch mastičkářů, fušujících pánubohu do řemesla. Ať tě nenapadne sem přivést nějakého takového žvanila. Testament je snad hotov.

Mosca

A tím to právě smrdí. Zrovna teď jsem chtěl běžet pro vás. Napsáno to má, ale ne podepsáno, a jméno dědicovo také není vyplněno...

Corvino

Tisíc láter a hromů, závět že není podepsána? Vždyt může každé chvíle natáhnout bačkory! Hned běž pro lékaře, honem, honem, musí ho ještě na chvíli přivést k vědomí! Nepodepíše závět! To je přece darebáctví! Smrt mu ji naposled vytrhne z ruky! Nepodepíše testament. Ale teď zrovna jsem viděl pana notáře jít odtud.

Mosca

Pan notář... hm, hm, pan notář... No, to je mi divný pavouk, dříve o panu Volponovi nevěděl, a teď se náhle o něho tak stará. Přišel nezavolan, napsal mu závět a napsal ji zadarmo. Zadarmo ji opatřil pečeti a intabuloval...

Corvino

Zadarmo? Ten krkavec chce rychle přijít k zobu, krkoun nenažraný!

Mosca

O ne, mýlíte se! Je to velkomyslný, štědrý pán. Vidíte tady ten pohár? Přinesl jej dnes panu Volponovi.

Corvino

Aby se vetřel za dědice.

Mosca

/skromně/.
To nevím.

Corvino

/zlostně/.
Ale já to vím. Hyena cítí mrchu. Vždycky, když to někde začne páchnout, poletují tam takovito černí ptáci. Ale Volpone ho hnál, co? Co mu řekl?

Mosca

/prostodušně/.
Oh, pane, staří lidé jsou někdy divní! Podívejte se, leží tu, už skoro ani nedýchá, a místo, aby myslil na pánaboha a na poslední soud - co tomu řeknete - raduje se jako malé dítě z toho poháru. "Těžké," povídá, "těžké zlato, dobré zlato, dobrý přítel."
Už se mu asi smysly pomátly. Pokládá za pří-

tele jen toho, kdo mu co dá, i kdyby to byl vrah vlastního otce. Staří lidé jsou jako malé děti, však to víte.

Corvino

/se chvěje vztekem/.
Proklatě, všichni dávají, darebáci, všichni mají peníze. Ale i kdybych měl být zavřen pro dluhy, toho zkrouceného paragrafa musím dostat ze sedla; ten je nejnebezpečnější.

/Moscovi./
Myslíš, že jsem Volponovi nic nepřinesl? Je účastníkem na mých obchodech. Prozatím tedy dvě stě zecchinů.

Mosca

Nu, to je přece působivý lék, jediný, který ho rozveselí. Hněd mu jimi zazvoním o uši. Když uslyší ten starý škrta cinkat dukáty, prolomí třeba i víko rakve. Dávejte pozor, jak bude ještě jednou vesel.

/K loži, křičí./
Messe! Volpone, je tu váš přítel Corvino!
/Volpone se ani nehne, Mosca řinčí dukáty./

Tu... zecchiniy... zlato... tři sta zecchinů... messer Corvino vám je přinesl!

Volpone

/se vzbudí/.
Ach, Corvino, tři sta zecchinů... tři sta, povídáš... moc peněz.

/Kašle./
Ach... dobrý přítel... šlechetný... že mu děkuji.

Mosca

Slyšel jste: Dobrý přítel: to ještě nikomu nerekli. Teď mu rychle na ty dukáty omažte pár sladkých slov kolem ust.

Corvino

Ach, messer Volpone, ta bolest, vidět vás takto trpět! Kdybych vás mohl uzdravit. Má chot se za vás modlí celý týden.

Volpone

/dojat/.
Tolik dobroty.
/Kašle./
Tolik přátelství mně, nemocnému ubožáku.
/Kašle./
Hleďte, vykašlávám svůj život.
/Kašle./
Mosco, šátek!

Mosca

/tiše/.
Už má slzy v očích!

Volpone

Ale odvděčím se vám

/kašle/

budete jednou dobrořečit ubohému nebožtíkov-
vi Volponovi.

/Kašle./

Budete říkat: Přece jen na mne pamatoval...
oh, oh!

/kašle/

na své smrtelné posteli...

/Klepání./

Corvino

/vyjede/.

Hrome, kdo to je! Už to bylo všechno tak
krásně připraveno - dvě minuty ještě, a byl
by měl péro v ruce -

SLUHA

Pan Corbaccio je dole, nemůže sám do schodů,
pomáhají mu.

Mosca

Přiveďte ho pro mne za mne!

Corvino

Co tu chce ten prokletý lichvář, ten pětá-
sedmdesátiletý kostlivec. Padesát roků už
neudělal kroku bez výdělku - co chce tady?

Mosca

Přišel odhadnout vaše klenoty. Chce tu ještě
něco začachrovat. Jděte již, messere Corvi-
no.

Corvino

Chci vidět, co ten kostroun tu bude dělat,
zůstanu tady.

Volpone

/se prudce rozkašle v posteli a volá/
Mosco!

Mosca

/přikročí tiše/
Ten darebák nechce jít!

Volpone

Vyžen ho! Musí pryč! Zkazí nám výdělky! Zpo-
cen už je, teď ho můžeš polít studenou vo-
dou.

Mosca

Počkejte, však ho dostanu ven. Dám mu rychle
narůst pár křídel nad biskupem. Je žárlivý
jako Turek, za tenhle ocásek ho chytnu.

/Corvinovi./

A teď ještě, vážený příteli, slovíčko o
ušlechtilějších věcech. Jak se daří vaší
spanilé krasavici, pyše Benátek, paní ma-
želce?

Corvino

/nemile dotčen/.

Kdo říká, že je krásná? Jak to "pýcha Bená-
tek"? Co je to za žvást?

Mosca Aj, celé město přece zná spanilou Colombu. Nikdy není svatý Marek tak nacpán jako v pátek ráno, když ona je tam na kázání, a nikdy není mezi věřícími tolik kavalírů. Sam už jsem měl kolikrát laskominy podívat se jí - a jen z vypravování přátel -

Corvino /blekotá vztekem/.
Co ty se jí máš co podívat, lumpe... Na kázání, povídáš?

Mosca Každého pátku, to přece ví celé město, na kázání...

Corvino Na kázání... no, já ti dám kázání... celé město... celé Benátky... ah, podívám se sám.

Mosca Půjdu s vámi.

Corvino To by ještě scházelo, lumpe! Zpřerážím ti všechny kosti v těle. Tady zůstaneš, u pána. Budu teď mít sám kázání.

/Utíká pryč, u dveří se srazí s Corbacciem./

/Posměšně Corbacciovi./
Pan Corbaccio in persona l/, jakže, vy jste ještě živ? Slyšel jsem, že jste zchroml na nohy, že se nemůžete hýbat, a najednou vyběhnete tady do schodu! Buďte to asi dobrý obchůdek, stoprocentní výděleček, když jste kvůli němu pustil na hodinu své truhly na peníze. Nu, přeji vám štěstí, přeji štěstí!

CORBACCIO /prastarý, traslavý muž, chromý, s kostnatou tváří/.
Děkuji... živ... děkuji... známe vaše smýšlení... není lepší než vaše schopnost uvěru... Vám bych nepůjčil ani zlámanou grešli.

Corvino Nepotřebuji vašich půjček. Ještě nikdo nezůstal na živu, komu jste svou urokovou míru položil na krk. Ale dejte si pozor, však vám je také může někdo vyfouknout.

Corbaccio Nebojím se, hlídám je dobře... jako vy svou paní.

Corvino K čemu, co je vám po mé paní?

Corbaccio A co je vám po mých obchodech?

l/ 'Korbačo osobně'

- Corvino Co se všichni starají o mou paní? Vem vás čert!
/Hrne se ven./
- Corbaccio /Moscovi/.
Nepříjemný člověk. Mnoho zloby, málo peněz.
Co tu chtěl?
- Mosca /podivuhodně prostoduše/.
Co tu chtěl? Vtíral se za dědice. Kdopak jiný přichází k umírajícímu boháči mezi lékařem a hrobařem?
- Corbaccio Já... hehe... já... hehe... rád se dívám na umírající... viděl jsem jich už moc. Je mi pětasedmdesát. Čtyři bratři mě předešli, sestry, přátelé, nepřátelé... a já jsem pořád živ. Starý Corbaccio stojí nad nimi a má ještě krev v prstech... Chodí... pracuje... dělá prachy... hehe... je mi dobře, když to vidím, všechny přežiji... a teď také toho ještě... hehe... vesele žil, je to mladík, mohl by být mým synem a už je v posledním tažení... chci ho vidět... hehe... jak je mu dnes?
- Mosca Špatně, moc špatně.
- Corbaccio Dobře. Tep?
- Mosca Slabý, jako muší nožička.
- Corbaccio Dech?
- Mosca Píská jako varhany.
- Corbaccio Moč?
- Mosca Červená jako burgundské.
- Corbaccio /si mne ruce/.
A jazyk?
- Mosca Tlustý, tvrdý, žlutý - podešev..
- Corbaccio A pot: horký nebo studený?
- Mosca Jako hadí ocas.
- Corbaccio Heh, to už bude brzo... znám to, často jsem to viděl. Teď už to půjde vesele. Nebude dech... hehe, eh, eh, eh, nechytne ho, pak zmodrá, zesíná... hehe... pak ztuhne... nic už nepoznává... neslyší... víčka zežloutnou.

hehe, já to znám... brzo to bude.

Mosca

Tak, jak to líčíte, je to už teď. Přesvědčte se!

/Křičí na Volpona./

Neřáde z Lavanty, poslouchej, už jsi chcíp? Už jsem se tě konečně zbavil, kurevníku, vydřiduchu, držkomlate, smradlavý kozle.

/Ke Corbacciovi./

Vidíte, řekněte co chcete, neslyší nic, sáhněte na něho, necítí.

Corbaccio

/s výsměchem přikročí k loži a dotýká se Volpona holí/.

Hej, vstávej, mrtvoló, z úcty před stářím... Jsi přece mladší, máš mladší nohy... Casto ses smál starému Corbacciovi, že je lakomec, že nic nedopřeje ani sobě, ani jiným... hehe, kdo se směje teď, ty břichopásku, zhýralče, žráci, děvkáři... všechny vás přežije starý Corbaccio.

/Spustí záclonu, Moscovi./

Připrav testament. Chci mít rychle své peníze... Ctrnáct set zecchinů jsem dal, s úroky jsou to tři tisíce, hehe, věděl jsem to, že ho přežiju. Starý Corbaccio se nepouští do nejistých obchodů... Byla to dobrá zástava... hehe...

Mosca

/se škrábe za uchem/.

Testament... ovšem... ale nevíte, že si dal messer Volpone zavolat na dnešek notáře, chce ještě... jakpak to řekl... napsat dovětek k závěti...

Corbaccio

/rozčilen koktá/.

Novou závět? Což jsem to neviděl, že mi odkázal dvacet tisíc zecchinů? Dělán jen jisté obchody.

Mosca

Pohleďte, pan notář mu dal tehle zlatý pohár a pan Corvino tři sta zecchinů -. Chce na ně také něčím pamatovat.

Corbaccio

A mně chce ubrat? To nesmí být!

Mosca

Chudák, blázen starý, měří přátelství podle toho, co mu kdo dá. Kdybyste měl Filipa, dal byste také ještě rychle něco, aby ten dovětek dobře dopadl.

Corbaccio

Ó, ti marnotratníci!

/Prohlíží si dary./

Zlato, prave zlato... Tři sta zecchinů... a

já nemám nic... jsem chudák...

Mosca

Snad tenhle prsten...

Corbaccio

Prsten! Třicet karátů... cena tisíc zecchinů... sám jsem dal za něj sto dvacet. Ne, ne, to je moc.

Mosca

/tiše, lichotivě/
Je to přece jen na několik hodin. Jakmile vychladne, stáhneme mu jej z prstu.

Corbaccio

Pravda, už je beztoho ze tří čtvrtin mrtev. Tu máš... ukaž mu jej, pročitne-li ještě. Ale hned... až umře, tak mi jej vrátíš... A tady, pro tebe.

/Dává mu peníze. Bojácně./
Krásný prsten, krásný, ohen, zář, počkej, počkej, vyměním jej ještě... odpoledne přinesu jiný, prasklý... on už pranic nezpozoruje.

Mosca

Je už tupý jako mlýnský kámen. Ale teď už jděte, nebo to zpozorují jiní.

Corbaccio

Nejlépe, kdyby teď hned umřel. Rozčiluje mě to... zase tisíc zecchinů. Krásný prsten... jsou to těžké obchody.

/Bruče odchází./

Volpone

/se vzpřímí v posteli/
Je pryč?

Mosca

Čert ho vzal.

Volpone

Zavři dveře!

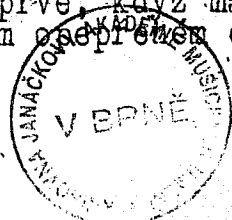
/Vyskočí a odhodí pokrývky./
Byl nejvyšší čas, žeš ho vyhnal! Naše ranní práce byla dobrá. Počkej, podívám se na dárky. Do poháru, do daru Voltorova, mi naliješ až po okraj vína, ty, prstýnku, pojd hned na prst, aby ti nebola zima, a vy, mé zlaté zecchiny, budete nám hrát při jídle, neboť věz, Mosco, sladoušku, že budeme po vykonané práci snídat. Budeme jíst jako Římané, pít jako Němci a lenořit jako Španělé.

Mosca

/přitáhl stůl, usednou/
Že jste konečně také v dobré míře a chcete si poprát! Teprve teď mě to těší, být u vás příživníkem!

Volpone

Víš, chlapče, mně chutná teprve, když mám podrážděný jícen, po takovém nepřehnaném dare-

báctví mám teprve pravý apetit. Na mé zdraví, messere Corvino, na mé zdraví, messere Corbaccio!

Mosca

Tak vás mám rád, tak vás rád vidím.

Volpone

Chlapče, vím to, že mi nepřeješ, abych dostal červy do břicha a abych šnupal hlinu. Chlastáš se mnou, cpeš se se mnou, děvkaříš se mnou a se mnou podvádíš! Ale že tamti mě nevidí, jak si tu trunčím, to mě vlastně žere. Psi prolhaní, dostat se vám na kožich, padouši!

Mosca

Pijte, pijte, rozpalujte se vínem, a ne žlučí.

Volpone

Ale proč nejsou poctiví, padouši? Proč sem nepřijdou a neřeknou:

/Pokloní se před truhlou./

Milujeme tě, zlatě Volponovo, chceme tě mít, zlatě Volponovo! Proč ů mne nežebrají, proč mi dávají dary a nalžou toho tady vždycky plný pokoj, lumpové, konaři všiví, spratci, ůrbani...

Mosca

Ale, pane, už se zase zlobíte! Chtěl jste přece být veselý, počkejte, dám něco zahrát a přivedu ženské.

Volpone

Ne, nebude mi dobře, dokud těm mrchošroutům pořádně nezasolím. Byl jsem k nim příliš dobrý, příliš něžný. Stípali jsme je jenom a lechtali, ale musejí být řezáni a páleni jako galejníci. Mosco, drahoušku, přemýšlej, co bychom jim udělali, přemýšlej...

Mosca

Nejdřív si musím propláchnout ústa vínem po tolika lžích. Pro dněšek jim dejte pokoj.

Volpone

Ne, nebude mi dobře, dokud nebudou mít propálené chřtány.

Mosca

Počkejte, Corbaccio a Corvino. Za který konec chytit toho Corvina. Tam, kde je nejlechtivější; za peníze? Ne. Toho červa jsme mu už vytáhli nosem. Ale žárlivý je... povídám, jako Turek. Počkejte, co kdybychom ho tak dlouho bláznili, až by vám přinesl sám svou ženu do postele?

Volpone

Svou ženu? Není možná!

Mosca

Myslíte? Dokáží to. Je tak chtivý vašich pe-

něz, že by prodal vlastního otce na galeje, proč by vám nepůjčil svou krásnou Colombu na jednu noc? Oč, že ji přivede a bude vás prosit, abyste si posloužil, ba že vám ji dokonce sám vstrčí do postele?

Volpone

Skvostné, skvostné! Dám ti dvacet zecchinů, jestliže toho lumpa k tomu dostaneš! A Corbaccio... vymysli nějaké darebáctví i na toho kostrouna!

Mosca

Corbaccio? Nechte mě přemýšlet. Peníze už z něho nevyrazíme... ale počkejte! Co tomu říkáte: přemluvit ho, aby vás udělal svým dědicem, má-li podle benátského práva dědit po vás. Tak vám po něm spadne naráz do klína, a jeho syn, ten držkomlat kapitán, bude žrát cucky a sušené slanečky.

Volpone

Dej se obejmout! Dokážeš-li to, dostaneš polovičku a budeš si pak moci vydržovat příživníčky zrovna tak bystré a chytré, jako jsi sám. Takové štavnaté darebáctví! Skvělé! Ale teď chutě k dílu, chlapče, do toho!

Mosca

Cože? Přece snad ne už dnes ráno! Dneska jsme se, pánbůh ví, už dost nařeli!

Volpone

Ne, ne, hned! Už vidím toho žárlivého blázna, jak mi ope manželku do postele. Vlastníma očima se bude dívat, jak mu nasazují parohy. Nádherné, skvělé, mně je tak svinsky dobře, že bych se dal do tance.

Mosca

A já už mám teď hned zas lítat? Mějte soucit se mnou i s nimi!

Volpone

Kdybych byl měl soucit, neměl bych peněz. Soucitní lidé končí v chudobincích a u dobrých lidí se nepije tak dobré víno jako u mne. Chutě vzhůru!

Mosca

/zívá/.
Oh... už zase mám běhat... zase lhát... oh
...

Volpone

/zuřivě/.
Vzhůru! Rekl jsem vzhůru! Sršni, bzuč! Sice ti pomohu na nohy!

Mosca

/líně/.
Oh, kdy si zas jednou odpočinu! Pánbůh rač vám dát jinou žluč a mě jiného příznivce!
/Klepání./

Volpone

Kdo je to už zase? Podívej se!

Mosca

/nahlédne ven/.
Hned, hned! Dám mu jen ještě klystér!
/Jizlivě mžhourá./

Volpone

Kdo je to?

Mosca

Vaše vysoko a blahorodá nevěsta Canina.

Volpone

Nevěsta - děvka!

Mosca

Aj, aj, vždyť si vás chce přeci vzít! Udělala pro vás víc než kdo jiný. Třikrát se s vámi zadarmo vyspala. To neudělala dosud nikdy - od svých dvanácti let.

Volpone

Nechci ji vidět, děvku dotěrnou. Pošli ji pryč.

Mosca

Zkuste to, poslat pryč ženskou, která je divá po vdavkách. Ani devadesát čertů to nedokáže.

Volpone

/dupne/.
Nechci ji, nechci, pijavku!

Mosca

Ach, jen se trochu zlobte, abyste věděl, jak zlost chutná jiným. Už jde, rychle do postele.

Volpone

Lumpe, tropíš si ze mne šašky. Ale ona se přepočítá. Budu předstírat spánek a slova neřeknu, dokud neodejde.
/Lehne si zuře na postel a zatáhne záclony./

CANINA

/bujná, vyšperkovaná nevěstka, lichotně přítulná, rychle vejde/.
Dobré jitro, příživníčku!

Mosca

Dobré jitro, kurvičko!

Canina

Jak se daří našemu veliteli?

Mosca

Všivě, všivě. Teď usnul. Přišla jste marně.

Canina

Eh co, počkám, až se vzbudí. Našinec se naučí mít trpělivost s mužskými.

Mosca

/tiše/.
To mu přeju.
/Nahlás./
Řekni, horlivá služebnice bohyně Afrodity,

co ti to vjelo do kotrby, že si chceš mermocí vzít toho starého, rozbroukaného, dodělávajícího kujona? Jsi přece bohatá, peněz máš jako smetí, každý večer máš tři něžné hosty - děláš lepší obchody než papež - co tě posedl čert, že chceš dát rukou takovému bručounu, s kterým se budeš smrtelně nudit?

Canina

Ach, příživníčku, tomu ty nerozumíš. Nudit - myslila jsem zprvu také, že je to nudné, mít stále téhož muže -. Ale má-li člověk po dvanáct let každé noci jiného, a každý říká, chce a dělá totéž, je to nakoňec už také nudné. Mám toho už dost. A tu mě napadlo, že to zkusím s jedním, nejlépe s nějakým nemocným, který by sice vedle mne v noci spal, ale nechal by mě na pokoji - víš, spát sama, tomu už nezvyknu. Nu, a starý, ubohý Volpone nebude už dlouho živ, proč bych to tedy nezkusila.

Mosca

Tohle není hloupé.

Canina

A potom - tobě to řeknu, příživníčku - není to se mnou docela v pořádku. Před třemi měsíci, když se vrátilo naše vítězné lodstvo z Cypru, kde jsme potřepli Turky, byl to takový vír a takové vlastenecké nadšení, že jsme všichni tak trochu ztratili hlavu. No, a tenkrát jsem byla o poznání nadšenější, a ne dost opatrná - a tak za pár měsíců bude mít stát o jednoho malého vojáčka víc. Podívej se. Moje babička byla nemanželské dítě, moje matka také a já také. Tomu musím přece už jednou udělat konec. Vid, že mi rozumíš a pomůžeš mi, aby si mě vzal - víš, jen tak, tak, vid, že mu domluvíš...

Mosca

Ale jistě.

Canina

Potom se budeš smět také u mne trochu příživovat. Jsi hezký chlapec, a když mu pomáháš při víně, můžeš mu být užitečným také při manželce. Vid, že ho přiméješ - co bych si počala, kdyby umřel. Byl sice statný dost, když se mnou spal. Ale Ted, - bože, co bych si počala, kdyby umřel?

Mosca

Seženeš tisíc jiných.

Canina

Nevím o žádném.

Mosca

O jednom ti řeknu. Starý Corbaccio. Je bohat jako straka, stár jako Methusalem a po žen-

ských ještě jako čert. Rozhodně jdi k němu také, ukaž mu své šperky, ty mu polahodí - a máš tak dvě želízka v ohni...

Canina Jsi správný kluk, mám tě ráda - věř mi, že bys byl první, s kterým bych se pomilovala zadarmo. Výborně, od Volpóna běžím hned ke Corbacciovi. A ty dostaneš jako závdavek hubičku. Chceš-li víc, dostaneš víc...

Mosca Musím bohužel pryč. Mám službu. Nutné věci - obchodní! Ne tak sladké jako tvoje rty.

Canina To tu mám zůstat sama?

Mosca Sedni si na postel.

Canina /se blíží k posteli/.
On se ani nehne. Ukazuje mi hřbet. A spí. Poslouchej, jak chrápe. Mám tu sedět a čekat, až se vzbudí, veš líná - oh, jak chrápe!

Mosea /už u dveří/.
Tak udělej si pohodlí, uť se být zticha, když někdo spí, sed a zvykej si včas - teď aspon, vidíš tak trochu, jak vypadá manželství s dědkem.

O P O N A.

Druhý obraz

Corvinův dům. Pokoj prostě zařízený. C o l o m b a, choť Corvinova, hezká, mladá paní, sedí u vyšívacího rámu a šije.

CORVINO /vejde, plíží se tiše za jejími zády a náhle zhurta na ni/.
Kdes, byla dnes ráno!

COLOMBA /polekána/.
Panenkó Maria!

Corvino Aha, lekla ses! A zbledlas!
/Chytne ji./
Kdes byla, podvodnice? A s kým byla, nebeská kozo, čuhajdo!

Colomba Pro všechny svaté... kde bych byla... tady, doma.

Corvino Haha, tady, doma! Proč jsi tak zbledla?
Leknutím ses prozradila!

Colomba Kdo by se nelekl, když po něm skočíte jako tygr!

Corvino Doma jsi byla? Odpřísáhni to, hned, nebo tě uškrtím... Přísahěj, že jsi dnes nevyšla z domu.
/Táhne ji ke kříži./

Colomba Co je vám? Přísahám ráda na kříž našeho Spasitele, na jeho bolestné rány, přísahám při milostné jeho matce, že jsem dnes nevyšla z domu!
/Pláče./
Věříte teď?

Corvino Čert ti věř! Má-li ženská čerta v těle, odpřísáhne všechno na nebi i na zemi. Ale mě nepřelžeš!
/Chytne ji./
Kdy jsi viděla naposledy Moscu?

Colomba /pláče/.
Ó, to bolí, bolí! Neznám žádného Moscu!

Corvino Neznáš ho! Haha! Práší se ti od huby! A jak

to, holoubku, že on zná tebe, říká ti spanilá, bílá, ví, že chodíš v pátek do kostela na kázání? A jak ten chlap mžoural. Ví jistě ještě více!

Colomba

Ježíši, to je utrhačství! Co jsem mu udělala, cizímu člověku, že mi takto na cti utruhuje! Tady jsem seděla celé ráno, tady, u okna...

Corvino

/v novém záchvatu zuřivosti/.
U okna! A je otevřeno!
/Přibouchne okno./
Nezakazoval jsem ti nejméně stokrát, ukazovat se u okna?

Colomba

Bylo dusno, otevřela jsem trochu.

Corvino

Aby ses ukazovala hnupům, abys s nimi mohla mluvit, házet na ně očima, lovila jejich psaní. Kde se ukáže u okna ženská, tam hned ta líná holota zvoní kordisky a brnká na mandolinu. Jsou lenoši, a proto také vilníci, a vilníci se líbí ženským. Že ještě nejsou šibenice na ty roštáky! Kolik jich tu bylo? Mluvilas s někým? Neuposílají ti sem kuplířky? Jak dlouho jsi byla u okna?

Colomba

Ale, pane, ani jsem z něho nevyhlédla - věřte mi přece! Tady jsem seděla u šití, tak jak jste mě našel.

Corvino

Sto tisíc coulů v těle máš lež. Ach, kdybych měl peníze, kdyby ten Volpone už chtěl skápnout! Člověk musí být bohat, jenom chudákům kradou ženy. Peněz třeba mít, potom zazdit okna, koupit dům jen s vyhlídkou do zahrady. Ach, ten Volpone, kdyby už byl bradou vzhůru! Cubči se v myšlenkách, když už se musíš čubčit, ale ne očima!

Colomba

Ale, pane, nikdo o mne nemůže slovíčka říci...

Corvino

Usmíval se, psovsky se usmíval... a nikdo se nesmí usmívat, mluví-li o mně.

/Klepání./

Colomba

Mám otevřít?

Corvino

Hajdy sem, do pokojel. Jak to s ní jen hraje, když tuší nějakého muže. Hajdy tam a čekej, až tě zavolám.

/Colomba odejde uražena postranními dveřmi. Mosca vstoupí./

Umřel?

MOSCA

Naopak.

Corvino

Co to znamená? Děláš si blázně?

Mosca

Je živ. A jakpak si poskakuje! Bojím se, že vaše dukáty už vzal čert!

Corvino

/blebtá/.
Jak je to možné... vždyť jsem ho dnes viděl... neměl už ani za groš dechu v krku...

Mosca

A teď je mu docela dobře, kypí zdravím, září a skví se, je plný života. Považte, byl už všecek modrý v tváři. Ale najednou napadlo sluhu, pitomce, že dojde pro židovského lékaře. Ten mu dal pozřít nějaké orcanum, zamumlal k tomu polovič kabbaly a najednou hop - messer Volpone vyskočí a je zdrav jako vy a já.

Corvino

Neříkám pořád, nejdříve upálit a pak vypovědět proklaté židy. Do všeho se musí plést! A je mu opravdu dobře?

Mosca

Svinsky dobře, povídám, je jako zoun. A pomyslete, sotva si setře smrtelný pot s čela, co byste řekl, že chce? Ženskou chce, hned, hned. Musí prý zkusit svou sílu, všecko ho svrbí, cítí, jak jím lomcuje chtíč. Starý žid lékař zavolá si mě stranou a mumlá: to by bylo nebezpečné po takové magické kuře a nic prý tak nezeslabuje jako rožkoš se ženou. Mohlo by prý to mít za následek apoplexi - mrtvice myslím se tomu říká - ale ten chlípny kozel nedá pokoje, řehtá jako hřebec. Ještě dnes musí mít ženu. Reki mi, abych mu nějakou opatřil, nějakou něžnou, chutnou...

Corvino

Ale uškodí-li mu to, proč ne! Slyšel jsem, že apoplexie postihuje často staré lidi, právě když jsou v nejlepším. Přiveď mu nějakou vydatnou, nějakou z Mercerie, bojovnou, vypráskanou honculi, a hleď, aby uměla něco francouzského...

Mosca

To nemusím v Benátkách daleko běhat, abych takovou našel! Ale znáte ho, je to lakomec, chtěl by ji mít zadarmo...

Corvino

Zadarmo... nu,, to se načeká!

Mosca

Jste na omylu. Neznáte lidi, jací jsou hrabiví chamtivci. Kramář vedle nás, slyše to, přiběhl, že pošle dnes večer dceru, devatenáctiletou, čistokrevnou jako pardál, jednu ze sedmi zaručených panen benátských... dnes večer mu ji chce přivést, něžnou a poddajnou, vykoupanou a mastmi napuštěnou. A pak sbohem, dědictví! Víte přece, že pánbůh dal ženským mezi nohy argument, který je výmluvnější než Demosthenes a který spolykál už víc dukátů nežli všichni milánští vévodové...

Corvino

/jak omámen/.
Hrome... hrome... dnes večer... dceru... dědictví... zblázním se! Ten pohan - a vlastní dceru - pro peníze!

Mosca

Hehe, poslouchá příkázání: Nemocné uzdravovat. A následuje příkladu z bible. Což nešla ctnostná Judita smilniti s krvelačným pohanem pro dobrou věc? A našeho Holoferna nebude ani třeba zabít, zcepení sám na svém chlípném loži.

Corvino

Nerouhej se svatému Písmu, vyvrheli! Zaslouhuje být souzen svatou inkvisicí a upálen, ten smrtelný hříšník, ten...

Mosca

A venkovskou pannu Ruth vlastní matka poslala, a sama v noční čas prosím, aby se pomilovala s bohatým Boscem a pod hvězdami, tak říkajíc veřejně, jak líčí Písmo.

Corvino

Záhuba pohltí naši republiku, przní-li tak lehce benátské měšťané čest vlastní rodiny.

Mosca

Časy jsou zlé, messer Corvino, a pro peníze dnes každý sám sobě do tváře naplívá.
/Se stále stejnou lhostejností./
Nu, řekl jsem vám, co jsem vám musel říci...
Teď buďte zdrav!

Corvino

/chvatně/.
Ne, počkejte!... Zůstaňte tu! Okamžik...
proboha... řekni panu Volponovi... ne! Neříkej, nic! Počkej!

Mosca

Tak brébejte rychleji! Všechno už to beztoho nemá smyslu. Volpone myslí teď jen na ženské...

Corvino

Pro všechny svaté... počkej... Copak nevidíš, že prodávám duševní boj? Myslím, že jste řekl o mé ženě... mé ženě...

Mosca

Nuže, co je s vaší ženou?

Corvino

Že je krásná, že je mladá... snad by bylo mou povinností... totiž... abych ho uzdravil... abych, abych...

Mosca

Tak co, abych...

Corvino

Abych ji k němu poslal. Co udělá nějaký dotěra pro cizího, mohu já také udělat pro přítele. Je lepší Volpone než nějaký takový slechtický kluk, který by s ní zkoušel všech osmačtyřicet způsobů aretinových. Aby věděl, jakým já jsem přítelem, řekni mu, že mu dnes večer přivedu Colombu.

Mosca

/se staví udiven, objímá ho/
To chcete učinit? Oh, božský nápad, nedostižný nápad! Jste nejchytřejší ze všech! Celý život byt bohat - za jedinou hodinu - a mrtví nemluví. Mistrovství!

Corvino

Běž napřed a řekni mu... řekni mu, jak jsem šťasten, že se uzdravil, řekni... že první má myšlenka byla...

Mosca

Všechno vím.

Corvino

Nabídnouti mu nejdražší, co mám. Dáti mu všechno...

Mosca

Abyste všechno dostal... všechno už vím. Dovedu mluvit. Ale nepřicházejte příliš brzy, musím jít ještě pohnout žlučí Corbacciovi. Ach, kdybyste věděl, jaký je to požitek, doběhnout takové krkouny, když se třesou na dědictví!

Corvino

To si myslím.

Mosca

A největší psina je, že to nikdo z nich nepozná. Tak za hodinu s Colombou! Jste přeci jen nejchytřejší ze všech. Vy jim dovedete vypálit rybník. Buďte zdrav!
/Rychle pryč./

Corvino

/přechází posupně sem a tam, potom ke dveřím pokoje; přivede něžně a milostně Colombu/
Ach, Colombo, ty pláčeš! Ublížil jsem ti,

holubičko - odpusť mi. Trápím-li tě, je to jen z lásky! Ti zlí lidé mě štvou a popichují, a já potom rádím jako blázen. Ale vím přitom dobře, jakou mám v tobě sladkou, dobrou ženušku, hrdličku milou. Odpusť mi, Colombo, že jsem tě trápil.

Colomba

Konečně zas jednou se mnou mluvíte vlídně! Ch, co jsem se namodlila k Marii Panně, aby vás uzdravila z té bezmezné žárlivosti!

Corvino

Já že jsem žárliv? To bys měla vidět jiné muže! Já že jsem žárliv! Teď uvidíš, jsem-li žárliv! Pojď, ustroj se, okrášli, ozdób - dokážu ti, že Corvino není žárlivec. Pojď!

Colomba

/ustrašena/.
Kam mám jít?

Corvino

K příteli Volponovi. Budeš ho ošetřovat v nemoci. Poznáš, jak málo je žárliv Corvino. Nechám tě dnes samotnu u Volpona.

Colomba

Nejsvětější trojice, mám být sama s cizím mužem!

Corvino

Je nemocen a sláb. Budeš jej ošetřovati na loži.

Colomba

On je v posteli? Maminka mi vždycky říkávala, že nemám být nikdy sama s mužem v pokoji, kde je postel nebo lehátko.

Corvino

Čert vem tvou mámu! Chci, abys šla, a basta!

Colomba

/plačky/.
Z cizímu muži, do cizího domu! Jaká to hanba!

Corvino

Zdyž nikdo nic neví, není to hanba! Vezmi si šátek, nadra si odhal, a rukávy vykasej a sem nějakou květinu...

Colomba

A což, ublíží-li mi na cti?

Corvino

Tvoje čest je mou ctí. A ostatně chudáci nemají cti. Až budu bohat, budu mít sluhy, gondoly, koně, stříbrné přibory a tedy také čest. To je věc přepychová pro boháče. Ale k čertu s tím zvaněním. A račím ti: tvar se vezele! A teď vzhůru k Volponovi!
/Odtáhne ustrašenou Colombu./

C O P O N A.

T ř e t í o b r a z

Dům Corbacciův, prostý nábytek, skříně a železné truhlice.

CORBACCIO

/brýle vysunuté na čele, sluhovi/.
Povídals, že je to vznešená dáma, co jen chce u mne? Přinesli ji na nosítkách, peněz tedy nepotřebuje. Jen opatrně! Nemám rád nejistotu. Zavolej ji!.

/Sluha přivede C a n i n u./

CANINA

Messere Corbaccio, nevyrušila jsem vás ze spánku?

Corbaccio

Není čas k spánku... obchody. Mohu vám posloužit?

Canina

Dovolte, abych si sedla. Jsám unavena. Ach, jsem tak unavena životem. Co je ten život? Jsem bohatá, ale to není štěstí. Říkají o mne, že jsem krásná, ale krása uvadne. Cdpusťte, že o tom všem mluvím, ale než odejdu do kláštera zbožných sester, chci se zbavit všech šperků, chci si vykoupit dobrými skutky místečko v ráji. Víím, že benátští klenotníci jsou všichni zloději a šejdiři. Hledám poctivého muže, který by mi ocenil šperky. Žádného mrchožrouta, ale poctivého křesťanského obchodníka. Doporučili mi vás.

Corbaccio

Doporučili mne... to se divím. Rád bych věděl, kdo to byl... k službám... ale ne abyste myslila, že půjčím nebo vyplatím plnou sumu, ne, ne, nejvýše polovic...:

Canina

Jak jste moudrý! A jak spravedlivý! Jak jenně všechno člověku vyložíte! Nu ovšem, zkušenost! Jen stáří jí má. Tedy nejdříve tenhle prsten.

/Položí mu ruku na jeho./

Jak studené ruce máte, proč nenosíte kožich - vidím, že se o vás nikdo nestará... pošlu vám svůj kožich...

Corbaccio

/spustí brýle na nos/.
Ach, teplá, teplá...

/Rozpomene se a prohlíží kámen v prste-

nu./
A kámen... dobrý kámen... pravý, krásný,
ohen... indický diamant...

Canina /skromně/.
Je z těch menších. Zítra vám ukážu ostatní.

Corbaccio Vzácny, drahý... dva tisíce zecchinů bratro-
vi...

Canina /předstírá údiv/.
Tolik peněz, Pane Ježíši, za tak malý
prsten! A teď se podívejte na řetízek!
/Rozepne šaty a odhalí nadra těsně u
něho./

Corbaccio /zavravorá a zablekotá/.
Zlato... těžké zlato...

Canina Ale tady, přívěsek... kde... Vyndejte mi ho
... pojd, ptáčku, pojd z teplého hnízdečka!
/Vytáhne přívěsek ze zánadří./

Corbaccio /jí civí na nadra/.
Teplá... eh... teplá, bílá... oh... oh...
/Roztrhne si šátek na krku a hledí na
ni ztrnule./

Canina /těsně u něho/.
Co říkáte, můj milý! Líbí se vám?

Corbaccio Krásná!
/Vzpamatuje se/.
Řetěz je také velmi pěkný... tři tisíce
zecchinů... osm tisíc přívěsek.
/Přiblíží se žádostivě/.
Smím jej tam dát?

Canina Jen jej tam dejte, nalezenečka, mezi dvě
sestričky.
/Odhalí nadra, Corbaccio vkládá do
nich přívěsek rozechvělou rukou./
Jsou to jen maličkosti, mnohem lepší věci
mám doma. Ale všechno prodám. Musíte mi po-
moci. Co bych s těmi krámy dělala? Clověka
netěší život, nemá-li nikoho, ani muže, ani
děti, ani sester, jen peníze, bezcenné,
chladné peníze...

Corbaccio /těsně k ní/.
Vy že nemáte nikoho? Ani příbuzných, chu-
dých příbuzných?

Canina /žalostivě/.

- Nikoho, nikoho!
- Corbaccio A chcete jít do kláštera?
- Canina Co mám dělat? Mohla jsem se vdát, mnozí mě chtěli, ale nestojím o takové chlapce, holobrádky, chvastouny, kterým jde jen o mé prachy. A kde dnes člověk najde vážného, ctihodného, zkušeného muže?
- Corbaccio Nu, najdou se také.
/Odkašlává./
Ale nechodí po ulicích, hledí si práce.
- Canina Ach, jak moudře hovoříte!
/Blíží se k němu důvěrně. - Klepání./
- Corbaccio /zúřivě/.
K řádu, kdo to už zas je? Pošli je pryč... důležité obchodní věci...
- SLUHA Je to Mosca, pane, velmi naléhavé.
- Corbaccio Mosca... ah... už umřel... ah... ah...
/Canině./
Odpusťte, přijdu zítra... důležité obchodní věci...
- Canina Už jdu... Na shledanou. Můj zlatý, dobrý!
/Ve dveřích potká M o s c a./
- MOSCA /se hluboce ukloní/.
Ah, Excelenza l/, jaká čest! Nejponíženejší služebník.
- Canina /ho vznešeně přehlédne a odšumí/.
Vyřídíte pozdrav svému ctihodnému pánu!
- Corbaccio Znáš tu dámu?
- Mosca Tak, jak může znát našinec vznešené panstvo. Necítím nohou, jak jsem k vám letěl, abych vám to řekl: teď jde o všechno! Za dvě hodiny přijde notář. Všechno je připraveno a objednáno - teď jde o všechno -
- Corbaccio Dal jsem přece už... svůj prsten... za tisíc zecchinů...
- Mosca Zlatník Hattista jej viděl a horempádem přines řetěz s perlami, a Corvino ještě pět set
-----
l/ Ekčelencia - Jasnosti

zecchinů - oh, štvou se teď jako jeleni, cítí, že mu stojí smrt v hlavách...

Corbaccio Řetěz s perlami... pět set zecchinů... oh, ti marnotratníci... co mám dělat? Pomoz mi... co mám dělat? Nic už nemám... jsem chudák... 1.400 zecchinů, s uroky 3.000 a prsten... víc nemohu...

Mosca Vidíte, přec jsem přiběhl... měl bych nápad a nebude to stát nic.

Corbaccio Nic stát... dobrá... dobrá...

Mosca Hleďte, uděláte závět u notáře a jmenujete v ní Volpona jediným dědicem...

Corbaccio Volpona?

Mosca Vezmu závět, přinesu mu ji, nadmu tváře a řeknu: "Hleďte, to je přítel, syna kvůli vám vydědil, vidíte, jak vás miluje! A co udělá on? Odkáže vám všechno, všecičko!

Corbaccio Rozumím... dobře... velmi dobře... ale vydědit syna...

Mosca Ale jen na deset hodin, do té doby je Volpone mrtev, a váš syn dvojnásob bohat. Děláte to pro něho. Vy přece Volpona přežijete!

Corbaccio To si myslím, hehe... to si myslím! Oh, znamenitě a zadarmo! Běžím k notáři... hned ti to přinesu... hned...
/Chce pryč./

Mosca Něco jste zapomněl!

Corbaccio Zapomněl?

Mosca Na těch deset zecchinů pro notáře...

Corbaccio /sténá/.
Moc peněz... moc peněz... tu jsou.

Mosca A dvacet pro mne za tu dobrou radu!

Corbaccio Později, později... dám ti třicet, až umře.
/Odpajdá./

Mosca /posměšně za ním/.
Syp se, syp se, kostreune! Jak dovedou prachy lidi potřeštit! Jako psi čenichají si k ocasům, pokud jsou živí! Ten prodá syna,

onen ženu! Prodali by i pánaboha, kdyby se jim dostal do pazourů! Peníze, peníze, jen peníze!

/Klepá na truhlu./

Peníze, páchnoucí potem a krví, zavřené, uvězněné

/klepá do skříně/

v temnotách, lidské duše neohřejí, studené, na sobě, přes sebe, vedle sebe, všude, všude, v celém městě, v celém světě, všude peníze, zakopané, ukryté, zazděné, pohřbené. Oh, člověk má chuť rozbít vám hlavu o hlavu, blázní, roztočit vás jako smršť, abyste dostali posunčinu! Nemám vašich peněz, kašlu na ně, ale psinu z vás mám a chechtám se vám!

LEONE

/kapitán, velký, urputný křikloun, vstoupí do pokoje z vedlejšího. Člověk, který přehání své vojáctví. Zpozoruje Moscu./

Co tu děláš, lumpe?

Mosca

/s výsměšnou zdvořilostí/.

Nemám čest znáti vás!

Leone

Tím lépe znám já tebe, jak vidíš, jinak bych ti neřikal lumpe. Jsi přece pasorítek Volponův, jeho našeptavač, donašeč, kuplíř. Co tu chceš? Kopl tě do zadku a hledáš si nový žlab u otce?

Mosca

Haha, u vašeho otce? Jste tedy Leone! Jste chytré dětátko, opravdu. Máte bradu zarostlou jako smeták, řvete jako býk, je vám čtyřicet let a neznáte ještě vlastního tátu. Z toho bych nevyrazil ani měděnou findu!

Leone

Co tu chceš?

Mosca

Rád byste to věděl? Správně jste řekl: Nedělám nic zadarmo, ergo to také nepovím, už proto ne, že vy nemáte dost ucty k mému povolání, které je - bůh ví - tak poctivé jako vaše.

Leone

Cože? Ty prdelkáři, chceš se srovnávat se mnou, kapitánem, jmenovaným republikou?

Mosca

A my jsme jmenováni samým pánembohem, aby peníze nezplēsniřely. Kdyby nás nebylo, měšce by pukaly, děvky by to musely dělat jen z lásky, hospodští by musili chlastat

vlastní víno, a boháči by se dusili ve vlastním sádle. My pouštíme žilou, staráme se, aby prachy tekly od hlupců k chytrákům, z truhel do ulic. A k tomu musí mít člověk něco v hlavě, to nestačí mít na ní vojenský fedrpuš!

Leone Zdá se, že jsi sprosták!

Mosca Zdvorilost si schovávám pro boháče.

Leone Nejsi hlupák. Ale takový chytrák přece nejsi, abys dovedl ze mne vymáčet peníze!

Mosca /pohrdavě/.
Z vás? Hravě!

Leone Haha! Tady si hrej, děťátko!
/Klepe se přes kapsy./
Vymačkej mi odtud peníze!

Mosca Nu - na příklad: Nedal byste mi ze srdce rád pět šest set zecchinů, kdybych vám jich opatřil třikrát sto tisíc?

Leone Opatř si je sám. Je přece lépe mít tři sta tisíc než pět set. Znám takové žerty z vojny, zakopané poklady atd., hehe, to známe my vojáci, my jednou, když jsme leželi pod Veronou -.

Mosca Zůstaňte u věci. Dáte mi pět set toho dne, kdy dostanete tři sta tisíc.

Leone Proč ne?

Mosca Čestné a vojenské slovo?

Leone No, čestně to jistě nepůjde. Nemáš za lubem nějaké darebáctví?

Mosca /uraženě/.
Tak hloupě se ptáte! Ovšem že darebáctví. Co jiného? Kdyby se takové peníze daly vydělat poctivě, nikdo nebude zedníkem nebo písařem. Ovšem že je v tom darebáctví!

Leone Patrně chceš, aby ti v tom někdo pomáhal?

Mosca Je to docela obyčejné, nekrvavé darebáctví. Prozradím vám tajemství. Ale přísahajte, že ho nevyužijete předčasně.

Leone Přísahám.

- Mosca Nuže, váš otec je boháč, pravda. Je velký vezír všech lichvářů, papež vyssavačů. Ale myslíte také, že to všechno dostanete, až starý umře?
- Leone Kdo jiný by to dostal?
- Mosca Mýlíte se, vždyť není vůbec vašim otcem.
- Leone Cože, chceš utrhat mé matce?
- Mosca Je sice otcem - ale vy už nejste synem. Vy-
dědil vás. Právě z tohoto místa běžel k no-
táři a odkázal tam všechno jinému.
- Leone Jinému? Mne vydědil? Který lump tohle
spískal?
- Mosca Jste hned jako ze řetězu! Já jsem to byl,
na rozkaz svého pána, který ho chce udělat
svým dědicem. Ale jak jste správně pozname-
nal, jsem lump a říkám vám to, abych si vy-
dělal pět set zecchinů.
- Leone To není možné. To by musel ten krkoun sjet
za živa do pekel a já bych mu k té jízdě
dal první kopanec. Nevěřím.
- Mosca Podceňujete naše umění!
- Leone Jestliže jsi lhal a já otci křivě nadával,
máš díky v žebrech!
- Mosca Schovejte si svůj rožen na Turky. Pojďte se
mnou k panu Volponovi, schovám vás do komo-
ry, všechno tam uslyšíte. Ale abyste se tam
zase neutrhli, přísahal jste! Pojďte!
- Leone Už jdu, už letím! Počkej, jen co si vezmu
s sebou -
/Jde na okamžik do vedlejšího pokoje./
- Mosca Myslím, že jsem se dopustil malého dare-
báctví, jenže nevím jistě, zdali jsem je udě-
lal Leonovi nebo Volponovi nebo Corbaccioví.
Co je mi po tom, osolil jsem polévku, at si
ji snědí. Když člověk všechno nejlépe roztan-

cuje, přijde náhoda, nezvaný tanečník, a strčí levé doprava a pravé doleva. Mají pravdu, každý po svém. - Ze všech dohromady budu mít já psinu. Tenhle lamželezo nám scházel do hry. Teď jsme všichni a teď teprve poznáte, zač je loket téhle nemilostné komedie!

/Pryč s Leonem./

O P O N A.

DRUHÉ DĚJSTVÍPrvní obraz

Pokoj Volponův. Téhož dne.

MOSCA

/opatrně nakoukne, Leonovi/.
Vejděte, ale tiše! Příliš nebřínkejte ostruhami. Tady vedle je chodba, tam počkáte a všechno uslyšíte. Ale neodvažujte se dříve ven, dokud vás nezavolám. Váš tááínek má naspěch, nebudete čekat dlouho.

LEONE

Jdu, jdu, ale tahal-lis mě za nos, pak bych nechtěl být v tvé kůži. Rozpíchám tě, že budeš jako řešeto a žádný krejčí tě nespraví.

Mosca

Dobře, dobře. Ale jen tiše. Volpone má jemné uši...

Leone

Zkrátím mu je, má-li v tom prsty.

Mosca

Dobře, dobře!
/Vystrčí ho, sám/.
Jednoho blázna jsem se zbavil, ale druhý stojí už jistě na schodech. Kde jsou peníze, tam nejsou blázni daleko. Božínku, mám strach, že pro samé lži řeknu také jednu pravdu. Měl bych si vlastně přivázat jazyk! Clověk se nakonec ze všech těch bláznů poblázní sám.

VOLPONE

/vejde/.
Konečně! Kde vězíš tak dlouho? Běháš za ženskými, couráš se po piazzě l/, a já tu mohu shořet nedočkavostí! Navnadils je pořádně? Povídej!

Mosca

Nejdříve pohár vína. Ah, dobrá! Jde to, jde! Mají oba udice v žábrech!

Volpone

Oba! Skvostné! Hromský chlapče! Přinese Corbaccio testament? Přivede Corvino Colombinů?

Mosca

Za chvíli tu budou oba tančovat. Ale kromě l/ po piaccé - po náměstí

- toho jsem ještě něco provedl.
- Volpone Co? Co ještě?
- Mosca Překvapeníčko, ohňostroj s hromem a raketa-
mi, který bude vypálen až na konec.
- Volpone /u okna, hlasitě se směje/.
Mosco, haha... už ji vede, skvostné, skvost-
né!
- Mosca /tiše/.
Hrome, zpropadeně, teď je tu Corvino dříve
než starý, říkal jsem mu přece, aby přišel
za hodinu.
- Volpone Jak ji táhne a strká! Hrome, teď jí dal štu-
lec - dva couly scházely a byla by v kanále
- rozkošný párek! Nemůže se dočkat parohů -
počkej, dvanáctěráku, nasadím ti je!
- Mosca Už ji vtáhl do domu. Nuže, teď rychle do
postele a pěkně naříkat.
- Volpone Brzo bude také ona naříkat v mé postýlce.
- Mosca Jen žádný hluk, ať sluhové nic neslyší. Tak,
a teď krásně chroptět a kašlat, jakmile
zvednu oponu.
/Postaví se stranou./
- CORVINO /strčí Colombu, myslí, že je sám/.
Žes konečně přestala s tím vřestěním! Co si
lidé pomyslí!
- COLOMBA /plačky/.
Co si pomyslí? Mám strach před tím cizím mu-
žem!
- Corvino Jakýpak cizí muž? To už dávno není vůbec
muž, ale ubohý pytel nemocí!
- Colomba A co když mne zneužije?
- Corvino Nu, tak tě zneužije! Ale teď už dost kdáko-
tu, brekotu, šátek dolů a hezky něžně stát!
- Colomba Ó bože, co by tomu řekla maminka!
- Corvino Nedopouštěj bůh, aby ta to byla věděla! U
všech benátských necek by se to rozneslo!
Hubu držet, kvočno, nedělej mi ostudu!
- MOSCA /vstoupí, ukloní se/.

- Euď pozdraven, Corvino... Pozdravena Monna Colomba, klenot Benátek, právě tak spanilá jako cudná.
- Corvino Mlč, tlučhubo!
- Colomba /bojácně/.
To je on? Ale ten je ještě mladý a nezdá se být nemocen.
- Corvino Trdlo bláznivé, to je jeho šantala a pudivítr. Ať tě nenapadne s ním mluvit! Má čerta v těle!
/K Moschovi./
Vyřídils to Volponovi? Jak to přijal? Jak je mu?
- Mosca Orcanum přestává působit, leží už zase vyčerpan a sláb. Ale vaše choť ho snad ještě oživí.
- Corvino A pak mrtvice, dá pánbůh...
- Mosca Ale jak vám byl vděčen. Tak obětoval Isák své dítě, povídal, a slzy na palec tlusté mu tekly potokem po tváři. Jmenoval vás dědicem s podpisem i pečetí, pohleďte, vosk je ještě měkký. Ale slyšte sám.
/Nahlas./
Messere Volpone, váš přítel Corvino přišel...
- Volpone Ach, dobrý přítel...
- Mosca A přivedl svou choť Colombu, aby vás ošetřovala.
- Volpone Ach, jaký přítel!... Ale příliš pozdě... tam je síla, ale aspon mi ukažte Colombu...
- Corvino /Colombě/.
Pojď! Vidíš přece, že už ani nohou nepohne!
- Colomba Ach, ubohý nemocný, jak je mi ho líto!
- Corvino Vidíš, jaká jsi byla hloupá.
/Volponovi./
Moje choť Colomba, přivedl jsem ji, aby bděla nad vašimi sny.
- Colomba Budu se modliti k Marii Panně, aby vás uzdravila.
- Volpone Ó šťastný Corvino, jste zdrav, máte dobrou ženu... já osamělý, umírající stařec...

- mějte soucit... neopouštějte...
- Colomba Ne, zůstanu u vás... budu vás ošetřovat, chudáčku.
/Corvinovi./
Chudinka, jak je mi ho líto!
- Mosca /tiše Corvinovi./
Fojdme!
- Corvino Zůstaň, holubičko, a buď hodná na něho. Přijdu hned zase, buďte zdrav, zlatý příteli, moje choť vás ošetřuje!
/Pryč. Colomba si chce odsednout od lůžka./
- Volpone Ne, zůstaňte, dejte mi ruku! Jak hřeje! Krásná, mladá, ruka teplá, mladá krev! Král David to dělal, když zestárnul a bylo mu zima. Teplo dělá dobře.
- Colomba Ano, má babička ve Fusině si dávala vždycky králíky na nohy, když měla mrazení, a vždycky jí to pomohlo. Počkejte, přinesu vám přikrývku, ta vás zahřeje.
- Volpone Ne, ne přikrývku - ruku. Chcete, abych se uzdravil?
- Colomba Ovšem, že to chci, a hned se za to pomodlím tři Otčenáše.
- Volpone Chceš to opravdu?
- Colomba Povídám, že ano.
- Volpone Pak budu ihned zdrav. Je to kouzlo. Položí-li ctnostná žena nemocnému ruku na srdce a řekne třikrát: buď zdrav, je zdrav a vstane.
- Colomba Bůh ví, tohle jsem ještě nikdy neslyšela.
- Volpone Stojí to v Dekameronu nebo v jiné posvátné knize. Zkuste to - jste přece ctnostná; to je vám vidět na očích, holubičko - holubičko, polož mi ruku na srdce, tady... tak... eh, dobře, a teď řekni třikrát: Budiž zdrav, Volpone!
- Colomba /bojárně./
Ale jak... Budiž zdrav, Volpone!
- Volpone Tak ano... ještě dvakrát!

Colomba Budiž zdrav, Volpone!... Budiž zdrav, Volpone!

/Volpone odhodí pokrývky a vyskočí,
Colomba ustupuje./

Zázrak! Matko boží, zázrak!

Volpone Ach, jsem zdrav, zdrav, a tys mě uzdravila!

Colomba Neuvěřitelně... musím jít, musím to říci
Corvinovi!

Volpone Ne, zůstaň, však on ten svůj zázrak ještě
včas uvidí! Och, jsem tak mlád, svěží, mohl
bych tančit!

Colomba Och, pane, mějte se na pozoru, ať se nenastu-
díte, tak náhle z teplé postele... mohl
byste se znovu rozstýnat.

Volpone Ne, nikdy, pokud jsi u mne. Dej mi ruku, je
má ruka slabá, studená?

/Obejme ji./

Mají tato ramena svaly?

/Políbí ji./

Nejsou horké tyto rty?

Colomba Bože, bože, co to děláte?... Máte horečku
... prosím vás, lehněte si... mám strach...

Volpone Jsem zdrav, holubičko, jako dva nosiči ná-
kladu.

/Obejme ji./

Obejme tě tvůj Corvino pevněji, když po to-
bě zatouží?

Colomba Prosím vás, pane, pusťte mě.

Volpone Tys mě uzdravila. Poděkuji ti přirozeně a
po staru - a poděkuji ti ne jednou, ale
dvakrát, třikrát, pojď, holubičko!

Colomba Pro pánaboha, co chcete?

Volpone Dej mi zobáček!

Colomba Pusťte mě! Corvino... kde je můj muž?

Volpone Ten je daleko!

Colomba Corvino!

Volpone Myslíš, že to neví, k čemu tě chci - prodal
tě, začachroval, holoubku...

- Colomba Oh, co to říkáte, tak ničemný nemůže být...
- Volpone Ničema je. Pojď, pomstíme se mu, uděláme z něho jelínka; pojď, Colombo, uděláme mu to.
- Colomba Pusťte mě! Budu křičet o pomoc!
- Volpone K řádu s tebou, upejpalko! Ale řvi si. Nikdo tu není.
- Colomba Pusťte mě... nebesa... budu křičet!
- Volpone U všech čertů honem, ovce hloupá!
/Sevře ji a hodí ji na postel./
- Colomba /křičí, až uši zaléhají/.
Pomoc! Pomoc!
- LEONE
/vyrazí dveře a srazí Volpona pěstí.
Volpone se zapotáčí a padne na lože./
Tu máš jednu za ucho, ty levantský lumpe,
vyhojím tě ze všech tvých nemocí! Šibeničníku!
/Řítí se k oknu a prudce je otevře./
Hola! Zavolejte policii! Násilné smilstvo!
Levantan chce znásilnit Benátčanku! Biřici,
rychle, zavolejte je.
/Colombě, kterou vede k židli./
Odpočíte si tu, nebojte se už.
- Mosca /sem vrazí/.
Mamlase, co tě to napadlo? Nepřísahals, že budeš zticha?
- Leone To by se vám hodilo! Ale budu řvát, pokud budete lidem řezat kapsy a prznit ženy. Ten Levantan bude viset, ale dříve dostane tolik ran, kolik má zecchinů.
- CANINA /vběhne/.
Je mrtev? Oh, on ho zabil, zabil mi ženicha!
- Leone Tvého ženicha? Kdybych měl všechny tvé ženichy v regimentu, chtěl bych s nimi dobýt Indie!
- Canina /oplakávajíc ležícího Volpona/.
Ach, žije! Bohu díky! Žije!
- Leone Pro šibenici.
/Náčelník policie s dvěma policisty vstoupí./

- NÁČELNÍK Někdo tu volal o pomoc.
- Leone Pojďte, poďte, je tu násilník!
- Canina Je tu vrah!
- Mosca /přiskočí/.
Ach, pánové, nic se nestalo, omyl, politování hodný omyl, malý domácí svár, zcela bezvýznamný... Prosím, pánové, nenamáhejte se... vše je urovnáno...
- Leone Zůstaňte!
/Představuje se./
Leone, kapitán loďstva. Volal jsem o pomoc proti tomuto Levantánu, pokoušel se znásilnit Benátčanku. - Zádám, aby byl souzen.
- Náčelník /se uklání/.
K službám, kapitáne. Tento muž se tedy pokoušel znásilnit tuto ženu.
/Ukáže na Caninu./
- Leone Ne, tuhle, manželku občana Corvina. Tam u té to stojí jen pět zecchinů. Dosvědčím to přísahou.
- Náčelník /Colombě/.
Dosvědčíte to také?
- Colomba /plačíc/.
Oh, ta hanba, ta hanba...
- Canina Jen se styďte. To je z toho, když se běhá mužským do domu...
- Náčelník /Moscovi/.
Vy to také dosvědčíte?
- Mosca Bůh uchovej. Nevím o ničem. Spal jsem v jiném křídle domu. O ničem nevím...
- Náčelník Jinak tu nebyl nikdo?
/C o r v i n o vejde./
- Mosca /rychle k němu, tiše/.
Stavte se udiveným, nevíte o ničem!
- CORVINO /udiveně Colombě/.
Aj, jsi tu ještě, holubičko! Čekám na tebe a jsem netrpěliv. Pojd' hned domů...
- Náčelník Stát! Všichni, stát! Nikdo se nehni! Všichni

- půjdete se mnou. Ať soud rozhodne!
- Leone
Doufám, že dnes večer bude už mít oprátku na hrdle!
- /C o r b a c c i o pajdavě vešel s listem papíru v ruce. Leone skočí po něm jako tygr a vytrhne mu papír z ruky./
- CORBACCIO
Aj, aj, pomoc... pomoc...
- Canina
Chce zabít otce, zuřivec? Otcovražda!
- Leone
/čte list papíru/
Tu... tu... tu... je důkaz! Ten si bude mo-
ci soudce přečíst. Psaný důkaz o šalbě a
uskoku. Na šibenici s Volponem, na nejvyšší
benátskou šibenici. O ty kozle, zloději,
loupežníku, teď tě máme!
- Náčelník
Nerozčilujte se, kapitáne... Prokurátor vy-
nese soud.
/Všem./
Kupředu! Všichni před tribunál!
/Všichni jdou kromě Moscy a Volpona,
biřící za nimi. - Moscovi./
Vy rovněž a obviněný především!
- Mosca
Nevím o ničem. A messer Volpone, jak vidíte,
nemůže přece chodit.
- Náčelník
Budete-li dlouho okolkovat, předvedu vás
v řetězech.
/Odejde za ostatními. Krátká p a u-
s a./
- Mosca
/sám sobě/
Člověk nemá doma přechovávat ohňostroje,
vybuchne to předčasně a spálí prsty. Už ja-
ko bych cítil konopný nákrčník.
/Volponovi, který tu leží zkroucen a
třese se./
Nu, tak se sbírejte!
- Volpone
/se chvěje zimou a strachem/
Nejdu, ne - nejdu... budou mě mučit - vhodí
mě do olovených komor... do studně. Ó, já
blázen, sám bych se zaškrtil. Místo abych
užíval svých peněz, posedne mě čert, abych
trýznil ty stěpice. Oh, jestliže z toho
vyjdu, budu žít jinak, založím církevní na-
dace, budu rozdávat almužny... Mosco, Mosco,

pomoz mi, budou mě mučit, oběsí mě, jsem tu cizincem, jsem Levantan, a tu neznají Benátčané milosti... Pomoz mi, Mosco, pomoz mi!

Mosca

Neklesejte na mysli; každý proces je jen partie karet. Má-li člověk mrštnou ruku, přehodí si kartu jak chce. Corbaccio a Corvino visí s námi na jednom provaze, však my je přetáhneme. To by byl pěkný soud, aby dal za pravdu poctivci.

Volpone

Ne, nejdu před tribunál... Vím, jaká je to inkvišice, mučidla strappado, viděl jsem to kdysi, jak tečí hříděli a v roztrhaných kloubech to praští a křupe... Palečnice... rozžhavené kleště na trhání nehtů... jak to páchlo spáleným masem, ach... ne, nejdu... Mosco, pojd, seber rychle peníze... pojedu domů do Smyrny k ženě a dětem, mám tam dům, budu tam tiše žít... oh, oh, jen ne k soudu. Jen žádné mučení.
/Přehodí si plášť přes rameno./

VOLTORE

/vejde/.

Co se stalo? Slyšel jsem u soudu...

Mosca

Oh, pane notáři! Vaše dukáty žerou psi! Leone nás obvinil, Volpone bude mrskán, oběšen a nepomůžete-li mu z toho, strčí stát vaše peníze i váš dům do kapsy.

Volpone

/na kolenou/.

Illustrissime l/, znáte všechny finty a fortele. Budete mým jediným dědicem a polovic svého jmění dám vám už za živa, jen mučení ne, jen žádné strappado... pomozte mi!

Voltore

/vázně/.

Důvěřujte mi. Tato causa je turpis causa 2/, ale buďte bez starosti. Je věcí naší vědy dělat zmatky a míchat čistou vodu tak dlouho, až se zkalí -. Znam zákony. Není zákona, který by se nedal obejít. Soudcové republiky jsou bohužel nepodplatitelní... bohužel... proto je nutno házet jim na hlavu argumenty tak dlouho, až se přestanou dívat rovně a pletou si pravé s levým. Věřte praktikovi.

/Volponovi./

Neříkejte ani slova, buďte němý. A vy -

/Moscovi/

1/ Nejosvícenější

2/ turpis kausa - ohavná věc

ho upravte tak, aby vypadal spíše jako mrtvola než živý člověk. Přijďte hned za mnou, musím ještě poučit svědky, jak mají vypovídat.

/Pryč./

Volpone

/se ještě chvěje/.

Mám strach, mám strach. Myslíš, že mi pomůže?

Mosca.

Jistě, jistě. Je to hlupák i chytrák, nejlepší směs pro dobrého advokáta. A potom: myslí, že jde o jeho peníze. V takovém případě i osel zmoudří.

/Jde ke stolu s mixturami./

Ale teď už neotálejme. Dám vám pijavky, že zblednete jako utopenec. Tu -

/podává mu plnou lžící/

- psi žluč - to vám pokrouť žaludek, budete jako zelená sedma...

Volpone

/pozře a uplivne si/.

Brr...

Mosca

Pamatujte si to, jak chutná žluč. Podruhé pijte raději Lacrime Christi l/. Letím napřed, namydlim Corvinovi a Corbacciovi řádně chřtány, aby lži spíše proklouzly. Vy se dejte za mnou přinést na nosítkách. Teď jen odvalu, odvalu! Bůh je s těmi, kteří mají prachy a to by mi byl pěkný soud, který by bohatému člověku konečně nedal za pravdu!

/Rychle pryč./

l/ Lakrime Kristi - Slzy Kristovy, italské víno

O P O N A.

Druhý obraz

Senátní scrutinio 1/. Stůl soudců. Židle pro svědky.

VOLTRE

/mluví s Corvinem/.
Rozuměl jste?

CORVINO

Nebudou na mne ukazovat prstem?

Voltore

Vy přece můžete odpřísáhnout, že jste od Volpona nic nedostal?

Corvino

Ožebračil mě! Všechny kapsy mi vyprázdnil!

Voltore

Pak jste čestný muž, bez poskvrny. Pamatujte si tedy! Budou-li se vás ptát...
/Jdou do pozadí./

MOSCA

/s Corbacciem s druhé strany/.
Mějte se na pozoru před svým synem, přísahal, že vám vypácí pokladny za to, že jste ho vydědil...

CORBACCIO

Mé truhly... mé peníze...!

Mosca

Bude dědicem, ale musíte Volponovi pomoci proti svému synu... bude-li odsouzen... je všechno ztraceno... a vaše tři tisíce...

Corbaccio

Ztraceno! Tři tisíce! Ne! Budu mluvit, jak mi radíš!

Soudce

/v rozhovoru s náčelníkem policie vstoupí, za ním Leone, Colomba, Canina a biřící/.
Nuže; začněme!

/Usedne za soudcovský stůl./
Jsou zde všichni zúčastnění in causa contra Volponé 2/, obviněného Leonem, kapitánem loďstva, z pokusu násilného smilstva, spáchaného na benátské měštance, a ze zločinu mnohonásobného podvodu?

Voltore

/vstane/.
Jsou zde. Jen mi budiž dovoleno, abych mlu-

1/ soudní síň
2/ kauza kontra Volpone - pře proti Volponovi

vil za Volpona, nešťastníka, který nemůže sám brániti své neprávem napadené cti, neboť - ať bůh mu odpustí! - tento ztřeštěnec napadl ho zřejmě in accessu dementia l/, v opilosti smyslů, a tak ho poranil, že lékaři o něm pochybují!

Soudce

Dopravte ho sem přece. Ať se zodpovídá.

Voltore

Rád bych to byl zamezil, neboť pouhý pohled na něho už odzbrojuje. Jeho nehybné, zsinalé rty vykřikují jeho nevinu lépe než všechna slova. Budete hluboce dojat, až ho, chudáka, spatříte. Kdyby měl žalobce kouska studu v těle, styčel by se za to, co udělal.

Leone

Kolik ti slíbil za každé slovo? Tři dukáty, vid? Ale tlachej si jen dál, tlučhubo!

Soudce

/Leonovi/
Neudělil jsem vám slova.

/Náčelníku./
Než sem bude dopraven obžalovaný, řekněte nám, jak to bylo...

Náčelník

Já i ti zde

/ukáže na bířice/
seděli jsme jako obvykle ve vinárně... totiž seděli jsme podle rozkazu s podezřelými ptáčky a naslouchali, co si povídají při trunku, nemluví-li o prokuratuře a inkvisici. Najednou však na ulici řev. Myslím si, to nic není, někdo mlátí ženu, nebo se to hádají dvě pouliční doroty. Zůstaneme tedy klidně sedět. Ale tu někdo křičí z okna: Znásilnění! Násilné smilstvo! Vyskočíme, to se rozumí, protože jsme ještě nikdy neslyšeli, že by bylo v Benátkách zapotřebí znásilňovat ženskou a běžíme horempádem nahoru. Tam stál tehle...

Soudce

Leone, kapitán loďstva?

Leone

K službám.

Soudce

Slyšel jsem o vás, jsté statečný voják a ve službě spolehlivý.

Náčelník

A švihal kordiskem. Z násilí jsme, bohužel, neviděli už nic, jen tuhle ženu...

Soudce

/Colombě/.

l/ in akcesu demencie - v pomnutí smyslů

Colombu, manželku kupce Corvina, nejctnostnější paní Benátek?

/Colomba vzlykajíc do kapesníku, přikývne./

- Náčelník Plakala, ale nebylo možno zjistit, zdali bylo násilí již učiněno, nebo ještě ne. Možná, že plakala proto, že byla znásilněna, možná také že jen ze strachu, že nebude -.
- Leone Nebýt mne, jistě by byla. Srazil jsem toho chlípníka na zem.
- Náčelník Ano. Na zemi někdo ležel, pošukával sebou ještě jako tele, když dostane palicí.
- Voltore Volpone, nešťastná oběť tohoto ochlasty...
- Náčelník A potom se tam ocáskoval ještě ténhle...
- Soudce /listuje ve spisech/.
Mosca, Benátčan. Povolání?
- Leone Kuplíř, pasořitník, povaleč a hovnivál, který má prsty ve všech těch darebáctvích.
- Soudce Mírněte se a neurážejte svědka.
- Mosca /pokorně/.
Jsem ošetřovatel svého ubohého, nemocného pána.
- Náčelník Ten nám všem mazal něčím teplým kolem hub a chtěl nás, což jsem hned zpozoroval, co nejrychleji vystrnadit.
- Voltore Od lože, na němž zmíral Volpone. To je pochopitelné.
- Náčelník Vtom přiběhla tahle.
- Soudce Canina.
- Canina Je mi ctí, že mě ráčíte znáti.
- Leone Pěkná čest! Za pět zecchinů je může každý znát zevně i uvnitř.
- Soudce Povolání?
- Canina Soukromnice.
- Leone Haha! Soukromnice! Veřejnice co nejveřej-

nejší! Stoka Benátek!

Soudce

/teď už zlostně/
Mlčte!

Náčelník

Přiběhla tam, a pak přišli ještě tihle, křičeli na sebe i mně do uší, až mi zaléhaly. I řekl jsem si: Sebereš to všechno a tady to je!

Soudce

Děkuji vám. Věc tuze nejasná, podivná, zmatená. Teď mluvte vy, Leone, jste žalobce!

Voltore

Je obžalováným, excellenza! Obviňuji ho před senátem z utrhačství, z vloupání, z těžkého ublížení na těle, ano, bojím se - ježto jeho ubohá oběť tu stále ještě není - že budu nucen obviniti ho i z vraždy!

Leone

Cože, ty všivý knihomole, paragrafový kejklíři, ty budeš obviňovat mne, oblezlá, vypelichaná paruko?

Soudce

Urážíte důstojnost soudu.

Voltore

Říkal jsem přece: Utrhač na cti - snad jediné opilství ho omlouvá.

Soudce

/netrpělivě Leonovi/
Rychle. Mluvte k věci.

Leone

Přišel jsem do domu toho Levantana...

Voltore

Proč? Pozval vás?

Leone

Styděl bych se, kdyby mě pozval takový lump. Přišel jsem tajně.

Voltore

Slyšíte, tajně! Budiž zaznamenáno v protokolu!

Leone

/ještě prudčeji/
Mlč, paruku... Co jsem to povídal... přišel jsem tajně, protože tenhle druhý darebák...

Voltore

Poznámku! - Kdekdo je darebák, jen on je poctivec!

Leone

- mi donesl - ovšem za peníze - že můj tatík, ten starý trulant, mě vydědil.

Voltore

Excellence, takto nazývá otce, vlastního otce, před soudem. To je neslýchané.

- Leone Bohužel, že mám otce, který se dá oblafnout takovým všivým klukem, aby vydědil vlastní dítě.
- Voltore Měl jistě důvody, vážné důvody.
- Leone /zuřivě/.
Mlč! Pojdi!
/Soudci./
Pořád mě pletě! Ano... čekám, abych ho vyčí-
nal, až přinese testament... najednou slyším
ženu, která nechce a kuplíře, který jí do-
mlouvá. Pak je zase ticho. Ale z čista jasna
někdo volá o pomoc.
- Voltore V opici.
- Leone Vrazím tam - zrovna včas. Držel ji a hodil
už přes postel...
- Voltore Umírající člověk - mladou ženu.
- Leone Vrazil jsem mu jednu.
- Voltore První praxda, kterou dnes řekl!
- Leone A volám o pomoc.
- Soudce Můžete dosvědčit, Colombo, že tomu tak bylo?
Pokoušel se Volpone vás znásilnit?
- Colomba Bože, Bože... oh, stydím se... Prosím vaši
milost, aby mě pustila domů.
- Soudce Vzácná paní, chápu váš stud, ale právo chce,
aby bylo jasno. Dopustil se ten Levantan na
vás násilí?
- Colomba Nevím, milosti.
- Soudce /zlostně/.
Jak to: "Nevím". Kdo to má vědět? Ptám se
vás znovu: chopil se vás oplzle? Dotkl se
vás necudně?
- Colomba Ne. Já se ho dotkla první... Musela jsem
mu - položit ruku na prsa... a potom se
stal zázrak.
- Soudce Jaký zázrak?
- Colomba Vstal. Byl uzdraven.
- Soudce /náčelníků/.

Je asi slabomyslná.

/Colombě./

Mluvte jasně... Chytil vás tak... jako vás chytá manžel, když...

Colomba

Manžel? Corvino?... Ne... to je docela jiné... to já sama... je to přece můj muž...

/Pláče./

Ch... stýdím se, prosím vaši milost, aby mě propustila domů.

Soudce

Co si s ní počít... Mluvte za ni sám, Corvino. Jak se dostala vaše chot k Volponovi?

Corvino

Ze soucitu, pane! Slyšela ode mne, že je na smrt nemocen, můj ubohý drahý přítel Volpone, modlila se za něho v kostele, a šla pak k němu pro mne, neboť jsem po celý den seděl u jeho lože...

Leone

Lžeš! Zavlékl jsi ji tam, skuplovals mu ji!

Corvino

Pane, znám ho, je to mazavka, ochlasta...

Voltore

Utrhač, zlopověstný utrhač!

Leone

Přisahám při korouhvi a kostech svatého Marka: skuploval mu ji; vlastní ženu!

Voltore

On, největší žárlivec Benátek!

Corvino

Utrhá mi, excellenza, ale obrátím mu tu lež ve vlastních ustech. Ptám se tě, Colombo. Posílal jsem tě někdy k mladým mužům a dovo- loval jsem ti styk s nimi?

Colomba

Och kdež, je tak žárlivý, že mě stále zaví- rá.

Voltore

Vidíte, prokázaná lež.

Leone

Kdo lže, ty pitomče? Rozmlátím tě na cucky!

Soudce

Leone, varuji vás naposledy. Urážíte beze všech důvodů svědky a snižujete důstojnost soudu. Kromě toho nejsou vaše výpovědi ni- jak doloženy... Ledáže by vám pomohl otec...

Voltore

Otec? Vždyť ho chtěl zavraždit! Dosvědčí to biřici!

Náčelník

Ano, hnal se po něm jako čert!

Leone

Protože jsem potřeboval tuto listinu, důkaz

jeho darebáctví, tu -

/vhodí závěť na stůl před soudce/
- tu máte nad slunce jasnější důkaz toho padoušství. Vymyslel někdo na širém světě horší zlodějnu: Vlastní otec vydědí syna kvůli nějakému přivandrovalému Levantinci! - Nu... co říkáte? Není to zlodějna? Není to lumpáctví?

Mosca

/dá Corbacciovi štulec/
Nuže, teď zatrubte vy!

Corbaccio

/vstane a kašle/
Dovolte... hehe... je to omyl... bezcenný kus papíru, docela bez ceny... slyšel jsem, že ubohý přítel Volpone je v posledním tažení... řekl jsem si: potěšíš ho trochu... posílíš... bude myslit, že tě přežije... dopustíš se té zbožné lži, abys umírajícího potěšil...

Mosca

A já - bohužel - ztropil jsem si žertík, pobláznil Leona. Spustil na mne sprostě, šlo mu to od ust jako z vantrok, pomyslel jsem si: Počkej, z tebe si vystřelím. Byl to jen pouhý žertík s tím testamentem, excellenza.

Leone

Hezký žertík! Oloupit jste mě chtěli, rošťáci. Já i Colomba jsme viděli váš žertík!

/Volpone na nosítkách, nesen sluhy, zsinalý ve tváři, oči zavřené, vypadá jako nebožtík./

Voltore

Zde vidíte, excellenza, toho svůdce, zpustlíka. Hleďte! Je tvář chlípnickova takto strhána, je tvář smilníkova tak ledová, tak už nadzemská? Ó, ubohý, ctihodný příteli, zápasíš se smrtí, a my ještě zápasíme o tvou čest. Oh, bohužel, nemáš slov, abys rozdrtil utrhače, ležíš tu bez hnutí...

Leone

Bez hnutí, chacha, dovolte, excellenza, polechtám ho trochu, přísahám, že vyskočí a bude tancovat jako savojský medvěd.
/Vrhne se s kordem na nosítka, ostatní ho zadržívá./

Canina

Chce ho zavraždit po druhé!

Soudce

/zlostně Leonovi/
Ani o krok dál! Kord do pochvy, tady není krčma!

- Voltore Zavlec ho do mučírny, katův holonku, který se ani před smrtí neskloníš! Ale je tu ještě jedna svědkyně, Canina, jeho nevěsta! Odvrzte stud, ctěná panno, jde o čest umírajícího. Dosvědčte, žádal-li Volpone po vás někdy nějakou nepřístojnost!
- Canina /stydlivě/.
Stydím se o tom mluvit... jsou tu muži...
- Leone Ona se rdí... ha... kup si lepší ličidlo...
- Canina Ačkoliv jsme byli zasnoubeni... byla jsem... jak to jen říci... byla jsem mu jen sestrou, přítelkyní... byl velmi slab... zejména v noci, mohu to odpřísáhnout... že se mne nikdy nedotkl po mužsku...
- Leone Ty bys odpřísáhla, i že jsi panna.
- Voltore Slyšeli jste ten hlas, boží hlas! Ó příteli, všech přátel, nemůžeme ti vrátiti zdraví, ale postavíme ti náhrobek z lesklého mramoru. Očistíme tvou čest od rzi pomluv. Táži se vás všech: Žil Volpone kdy jinak nežli počestně?
- Mosca Byl to pán ze všech nejdobrotivější!
- Corbaccio Vzácny přítel... dobrotivý... nepůjčoval peněz...
- Corvino Nejvěrnější z věrných...
- Canina Ach, co v něm ztrácím... já ubohá!
- Leone Nejprohnanější lump!
- Voltore Vidíte, všechny pomluvy jsou odváty, nic tu neobstálo. Ale pospěšte ší, excelenza, tep mu už umdlévá -. Líce blednou, rozsudek, excelenza, rozsudek! Vraťte mu čest, jediné, co měl v tomto světě, necht tento dobrý, poctivý muž zemře ve cti!
- Soudce /vstane a pokryje hlavu/.
Protože obvinění, vznesená proti Volponovi, Levantanu, pronesl pouze jediný svědek, a protože toto obvinění nesohlasí s výpověďmi ostatních svědků, protože dále zdravotní stav obviněného činí jakékoli násilné jednání pravdě nepodobným, a protože všichni svědkové, vesměs občané benátská, mezi nimi i vlastní otec žalobců, dosvědčili výteč-

nou pověst svrchu uvedeného Volpona, budiž tento bez průtahu propuštěn na svobodu. Kéž utrapy, jichž zakusil při nařízené dopravě před soud, neuškodí jeho zdraví a nechť nás omluví, že jsme tuto dopravu nařídili, jak kázala povinnost. Vás pak, kapitáne, varuji pro budoucnost, abyste nepronášel podobných obvinění o počestných mužích. Čtyři ctihodní svědkové tu vypovídali...

Leone

/ho zuřivě přeruší/.
Ctihodní svědkové? Čtyři bídní, mizerní prášilové, sehraní, aby vám tu malovali stráky na vrbě, lichvář, čuchujda, ludař a kuplíř, všichni čtyři v jeho službách a žoldu. Jediné mé slovo platí víc
/uplivne si/
než všechny jejich svinské výpovědi a přísahy. Všechny si je koupil a vás patrně také, aby ušel oprátce.

Voltore

/spráskne ruce/.
Koupil! Benátské soudce!

Leone

/ještě divočeji/.
Všechno si koupíte, všechno dostanete za své peníze, vy pijavice, rasové, dřiči. Koupíte si ženské, soudce, úřady, čest, právo, hodnosti, všechno. Jediný provaz vás drží pohromadě. Nahoře pevně visí a dole jej omotáváte lidu kolem krku. A my, blázni, cedíme za vás krev. Turky bychom měli na vás štvát. Savli do vás, hlava nehlava, psát vám zákony pěstí pod nos.

Soudce

/zvoní, biřicové vejdou/.
Chopte se ho. Potupil poctivé lidi, svědčil křivě a nazval benátský tribunál prodejním. Protože jako voják statečně hájil republiku a zdá se být vínem podroušen, bud potrestán na výstrahu utrhačům jen pranýřem až do západu slunce!

Leone

/se brání biřicům/.
Cože, na pranýř mne, a tyhle lotry ne? Mor na vás! Ohen a síru na vaše střechy! Prach pod celý stát, shailý a zpuchřelý!

Soudce

Odveďte ho rychle, sice přijde o hlavu.
/Leone je odveden./

Canina

Půjdu tam za ním k pranýři a pomážu mu něctnou tlamu medem, že se mu všechny vosy slétnou na tu jeho uslintanou bradu.

- Soudce   Přelíčení je skončeno.
                          /Odejde s biriči./
- /Všechno se shlukne kolem Volpona, který tu leží se zavřenýma očima./
- Corvino   Znamenity soudce! Laskavý a spravedlivý! Byla vám vrácena čest, otevřte oči, vzpamatujte se!
- Voltore   Vaše nevina zvítězila!
- Canina   Choti můj milený, podívej se na mne!
- Corbaccio   Příteli Volpone... jsem tu u vás!
- Corvino   Vše jsem pro vás udělal, ctihodný příteli, i život bych byl obětoval. Oh, uzdravte se!
- Colomba   Chudáček... jak je mi ho líto! Budu se za něho modlit.
- Volpone   /tiše/.
Děkuji, přátelé... tolik lásky... tolik laskavosti, čím jsem si toho zasloužil, já ubohý, nehodný člověk?
- Voltore   Celé Benátky vás znají jako poctivce.
- Canina   Miláčku, dobráčku, jsi pomstěn!
- Corvino   Utrhač už pyká.
                          /Všichni ho obklopí a pomáhají Volpona vynášet. Podobá se to skoro apotheose./
- Mosca   /si utírá pot/.
Pojď, pojď, konečně si oddechnu. Až dosud jsem se potil jen dovnitř; ale byl to dnes svátek. "Darebáctví" dostalo od Benátek šlechtický diplom. Ten protivný mamlas se dostal na pranýř. Jaká to pitomost, mluvit pravdu. Kam by svět přišel, kdyby si tohle chtěl každý dovolit!
- Voltore   /přistoupí k němu/.
Co říkáš mé řeči! Rozumím právu?
- Mosca   Znamenity. Umíte se točit jako holub na báni.
- Voltore   Ale teď už dost okolků! Přijdu, připrav testament. Teď mám Volpona v rukou a nepustím ho hned tak!

Mosca Přijďte, přijďte jen, jste přece universální dědic.

/Voltore odejde./

Canina

/s druhé strany/.
Nu, mluvila jsem dobře? Tak falešně ještě žádná před soudem nepřísahala. Vid, chlapečku, že si mě teď vezme?

Mosca

Jistě, jistě; jako že jsem poctivý chlap.

/Canina odejde./

Corbaccio

/s druhé strany/.
Ubohý, ubohý syn na pranýři! Ale přísahali jste... zdědím všecko... chci vidět závět... chci to mít v ruce, černé na bílém... sice, žaluji...

Mosca

Bez starosti, máte to jisté, jste universální dědic.

Corvino

/s druhé strany/.
Než Volpone zhubne, chci mít něco v ruce, chci to konečně vidět na vlastní oči, s kolíkem a pečeti. Rekní Volponovi, aby mě očekával za hodinu, sice do toho praštím.

Mosca

Nebojte se, vše je hotovo, jste přece universální dědic.

Soudní sluha

Opusťte místnost! Další přelíčení!

Mosca

/zcela pohřížen v myšlenkách, nepohlédne na něho, mechanicky/.
Jste universálním dědicem, sám, samojediný.

Sluha

Cože?

Mosca

/se lekne/.
Odpusťte!

/Sám k sobě./

Jsem už docela popleten, ale je to div? Ve spaní i ve bdění pořád jen: Umřít, dědit, umřít, dědit, peníze! peníze! Jsem docela popleten a kromě toho mě svrbí levá dlan. Myšlím, že to znamená, že budu do večera buď boháč nebo budu viset. Jak jen to teď zaonačit? Už vím! Půjdu, ano, půjdu, pánové, k sv. Markovi a na kolenu vzdám díky bohu, že ráčil jednou ochránit spravedlivého!

TŘETÍ DĚJSTVÍ

U Volpona. Týž den odpoledne. V o l p o n e leží bez hnutí na loži.

MOSCA

/rychle vejde/.

Ah, už jste tu, messere Volpone, zdrav a pokryt vavříny! Nejprve doušek vína, pálí mě jazyk po všech těch lžích asi tak, jako Leona pálí hřbet na pranýři. Tak. Teď si zazpíváme a dukáty at při tom tancují!

VOLPONE

/úpí/.

Oh, běda... jsem nemocen... unaven.

Mosca

Ale, pane, dveře jsou zavřeny. Dejte pokoj s tím hekáním. Vzhůru z postele. Napijeme se na zdraví benátských soudců, na zdraví nejmoudřejšího ze všech tribunálů. Byla to psina, co?

Volpone

/těžce vstává/.

Divná psina, pro mne. Žaludek mi tancuje a kolena se mi třesou. A ten blázen tomu říká psina! Pro tebe snad, ale pro mne! Ne, věř mi, když se po mně ten mamlas hnál s kosinkou, aby mě polechtal, byla ve mně tuze malá dušička. Po celý život mi nespadlo tak hluboce srdce do kalhot.

Mosca

Všiml jsem si, jak přirozeně jste to dělal.

Volpone

/se otřese/.

Oh... strach, strach, to je příšerný vynález. Mnohem horší než chudoba.

Mosca

Ale zato zase máte od soudu úředně stvrzeno, že jste poctivec.

Volpone

Na mou duši, to mě překvapilo. Měli by mi vlastně ten atest dát písemně, pověsil bych si to na zrcadlo. A vždycky, když by se mi zdálo, že jsem lump, podíval bych se na to a řekl: "Volpone, jsi poctivec!"

Mosca

Ale lehce to nešlo, musil jsem vytlačit pořádnou tasemnici lží! Ti tři čachráři také dobře hráli!

Volpone

Oh, ti lumpové, bandité!

Mosca

Vytáhli vás z bryndy, proč jim nadáváte lumpů?

Volpone

Nebylo to lumpáctví, pomáhat mi z bryndy, místo aby mě v ní nechali? Oh, vy psi, však to ještě ode mne slíznete!

Mosca

Mně se zdá, že ta psi žluč teprve teď účinkuje. Pojďte, pojďte, pijte, buďte vesel, radujte se!

Volpone

/pije/.
Ah, báječné... Ještě jeden!/Vyskočí./
Teď jsem zase v pořádku. Ah, to je blaho, stát na zdravých nohách jako čestný člověk se soudním atestem. Mám už zase svou sílu a vtip!

Mosca

Budete mít obojího brzo. zapotřebí, za chvíli jsou tu s vystrčenými drápy jestřáb, sup a havran. Jsou všichni už zúrivi, nevěří vám. Chtějí to mít černé na bílém!

Volpone

Všechno uvidí, všechno dostanou, všichni tři. Udělej všem po závěti, udělej, a třeba třináct, nebo třináct nebo tři sta, vždyť stojí každá jen půl unce inkoustu a kousek oslí kůže. Vlastní rukou jim to podepíšu. Každý bude mít svou, krásně potvrzenou, s pečetí a může trpělivě čekat - až umru - dočká-li se toho! Bojím se jen, že se to ještě protáhne. Dostanu zase zdravou barvu, červené tvářičky, budu den ze dne zdravější, a vy, krkavci, budete se žrát chamtivostí a chrchlat žluč!

Mosca

A stane-li se vám - nedopouštěj Bůh - něco lidského, budou dědit všichni.

Volpone

Všichni současně, a to bude teprve psina, Mosco. Představ si, co to bude za poprask. Lebky si rozmlátí! Ach, a potom poletí k soudu, mezci... už je vidím, jak odtamtud táhnou se schlíplýma ušima...)

Mosca

Ale, messer Volpone, jak to chcete vidět, v rakvi přece není oken.

Volpone

Hrome, pravda, to mě bude ještě v rubáši žrát. Takové nádherné darebáctví si vymyslím a ujde mi z něho to nejkrásnější! Neuvidím,

- jak si vjedou do vlasů! Tisíc hromů a láter!
- Mosca Neklejte! Sliboval jste žít nábožně. Buďte vesel!
- Volpone Nedovedu být vesel. Mučí mě pomyšlení, že tu hlavní psinu neuvidím.
- Mosca Máte pravdu. Vaše nejlepší darebáctví přijde nazmar. Hrome, věčná škoda, že neuvidíte, jak se perou nad vaším studeným masem. Na vašem místě zapsal bych se ďáblu, kdyby mi dal k tomu po smrti na hodinu dovolenou.
- Volpone U všech čertů!
/Přechází zuřivě pokojem./
- Mosca Takového podivína jsem ještě neviděl. Sotva vyleze z jedné bryndy, leze do druhé. Všichni svatí mě chrantež, abych nezdědil jeho žluč.
- Volpone Nu, přemýšlej, osle! K čemu si tě držím! Hloupneš den ze dne!
- Mosca /zavýskne/.
Haha, už to mám. Mohl byste to vidět. Skvělý nápad! Ano, tak by se to dalo udělat!
- Volpone Co je ti? Štíplo tě něco?
- Mosca /nadšeně/.
Jaká nádherná psina to bude. Poslyšte, řekněte sluhům, aby roztroubili, že jste umřel. Uděláte dědicem mne a až přilezou, já jim to přečtu a vy budete při tom tady stát, tady, za záclonou, všechno uvidíte a uslyšíte, jak jim potečou sliny z hub! A až se na sebe vrhnou a budou řvát, vyskočíte a vyženete je.
- Volpone Znamenity nápad, hned jej uskutečním.
- Mosca Jste bez rozumu? Nač pokoušet ďábla? Žertoval jsem jen, abych vás rozveselil. Radím vám, nedrážděte je, nesahejte jim na jedovaté zuby. Dnes, ještě dnes!
- Volpone Rozšlapu je jako červy, budou se svíjet vztekem, jako já smíchem!
/Vepíše do závěti./
Svému věrnému sluhovi Moscovi - a zde můj podpis. A dobře to sehrej, slyšíš? Ne zbrkle! Chci je slyšet skuhrat a blekotat radostí

nad mou mrtvolou a nakonec je chci vidět zdeptané hrůzou a vztekem. Potom vystoupím s kárábáčem a srdce mi poskočí, až je budu práskat jako káču, až je roztočím a vymlátím ze dveří!

Mosca Velkolepé, amen, ale udělejte si to sám. Mám toho dost. Uzavřel jsem dnes boží mír s veškerým stvořením. Ještě nejsem řádně ve své kůži po všem tom strachu, který jsem dnes přestál. Mám toho dost!

Volpone Jak to mám udělat sám? Budu přece mrtev! Vzhůru, sršni, bzuč!

Mosca Nechci!
/Rve./
Mám toho až po krk. Což jsem nějaký štvác, ras, dřič a šibeničnick - jsem poctivý kluk a přišel jsem k vám, abych pil víno, abych miloval holky, abych se smál sám a rozesmál jiné. Roztácejte své dukáty, a ne lidi. Nehraji už s vámi. Najděte si někoho jiného pro své žertíky!

Volpone Jen tohle ještě, sršánku. Je to moje poslední, nejkrásnější darebáctví.

Mosca Ne, nechci. Nade všechno je mi dražší hlava na ramenou. Nestojím o nějaký konopný náhrdelník.

Volpone Cože, nechceš, štěnice? Odpíráš mi poslušnost? Zapomněls, že jsem tě vykoupil za dvě stě zecchinů z věže pro dluhy? Měj se k tomu, nebo půjdeš nazpět do věže. Tím dlužním upisem tě mohu rozplácnout na zdi, komáre! Chceš, nebo nechceš?

Mosca /zavile/
Musím chtít. Ale za tenhle žert chci svůj dlužní upis. Nebudu vám pak ničím povinován a mohu jít svou cestou.

Volpone /mu dává dlužní upis/
Jdi si k čertu, chceš-li, nepotřebuji tě už, nudíš mě. A teď do toho! Zavolej sluhu!
/Zatleská a skryje se za záclonou./

/Sluhové vejdou a čekají./

Mosca /nejistě, několikrát nasazuje/
Běžte k panu Voltorovi... Corbacciovi, Corvini, řekněte... řekněte... že je to s pá-

nem zlé, že možno každé chvíle čekat smrt...
pospěšte si...

/Sluhové odejdou./

Volpone

/vystřčí hlavu/.

Lumpe, proč jsi neřekl, že už jsem mrtev?

Mosca

Chtěl jsem vám poskytnout času na rozmyšlenou. Není mi dobře, škrabe mě v krku a lži z něho nelítají tak vesele. Varuji vás ještě. Tenhle žert je jako náledí, můžete si na něm zlámat žebra.

Volpone

A kdybych měl po něm i umřít, ty hady musím tu vidět tancovat.

Mosca

A když po něm umřete? Víte, messere Volpone, kdo bude pak vaším dědicem? Já!

Volpone

Ty masařko, ty blbe!

Mosca

Tady to stojí v závěti.

Volpone

Myslíš, že to tak nechám? Ale teď si sedni ke stolu a inventář do ruky. A sehraješ-li to pořádně, dostaneš ještě padesát zecchinů a můžeš jít k čertu.

Mosca

/posměšně/.

Děkuji vám pěkně, doufám, že tam potkám mnoho vašich příbuzných.

Volpone

/se lekne/.

Někdo jde! Sedni a začneme. Teď vás doběhnu, chlapi!

/Postaví se za záclonu a hltavě se dívá. Zesiluje Moscova slova svými gesty./

/Vejde V o l t o r e spěšněji než jindy./

Mosca

/u stolu, zdánlivě zabrán psaním, diktuje si hlasitě/.

Sedm ispahanských koberců...

VOLTORE

Porfyrový stůl, dvě mrámorevé truhly...
Umřel?

/Zatřese jím./

Milý, dobrý Mosco, řekni... umřel?

Mosca

Vidíte, illustrissime, že už dělám inventář...

- Voltore : Dej sem závět!
- Mosca : Je připravena.
/Píše./
Čtyři onyxové mísy a šest uměleckých svícňů z tvrdého zlata...
- CORVINO :
/vejde s chotí C o l o m b o u/.
Sup už je tu. Kde se ukáže takový černo-pláštník, tam je mrtvola nedaleko -. Jistě už umřel.
- COLOMBA : Chudák, pan Volpone!
- Mosca :
/píše lhostejně dál/.
Dvě skřínky z ebenového dřeva, zavřené a zapečetěné, těžké.
- Corvino :
/Voltorovi/.
Jste tu asi jako úřední osoba, abyste otevřel závět?
- Voltore :
/velkopansky/.
Uvidíme... chcete snad být svědkem?
- Corvino : Haha, jen svědkem? Nu, jak myslíte.
- CORBACCIO :
/spěšně vejde/.
Řekli mi dole... mrtev...
- Corvino :
/výsměšně/.
Už kupujete a čachrujete? Zklamete se asi.
- Corbaccio : Kde je závět? Čtete závět!
- Corvino : Napněte uši, ať nic nepřeslechnete... máme podobná jména: Corvino, Corbaccio... Čtete, illustrissime, čtete poslední vůli!
- Voltore :
/slavnostně/.
Chran bůh, mohlo by to být zmatečné. Dělán všechno jen legaliter l/. Musí tu být svědek od soudu.
- Mosca :
/lekne se/.
Svědkové od soudu? Nechte těch formalit! Pošleme tam závět až potom... potom...
- Voltore :
To by nebylo legaliter.
/Zazvoní, sluhovi/.
Zavolejte soudního, který je ve službě, řekněte, že ho notář prosí o svědectví. Přísně
l/ po zákonu

legaliter, všechno legaliter.

Mosca

/upustil úlekem pero/
Soudce... sem, sem... soudce? Toho není pře-
ce třeba... jsou tu dva svědci... počestní
Benátčané...

Corvino

Ne, ne, jsem téhož mínění jako notář: lega-
liter, přísně legaliter.

Corbaccio

Výborně, souhlasím.

Mosca

/se plíží stranou/
O je, tohle je špatné, to neměl Volpone
v kalendáři! To raději vymáznou! Nesnesu to-
ho. Mám hroznou nechuť k všemu, co je cítit
úřadem, který má tak blízko katu..

Voltore

Hej, kampak, Mosco?

Mosca

Ve sklepe jsou ještě všelijaké bedny a
truhly, chci se podívat, jsou-li dobře
zavřeny.

Voltore

Později, později. Nikdo neopouštěj pokoj,
odporovalo by to zákonu.

Corbaccio

Všechno legaliter... přísně legaliter --

Mosca

Prokuratě! Jak se dostanu ven? Tady mě všechno
pálí čím dál tím víc!

CANINA

/přiběhne/
Mosco, hošíčku, už umřel? Je to pravda? Oh,
co si počnu, co si počnu, pomoz mi! Řekni,
je opravdu mrtev, nadobro?

Mosca

Bojím se, bojím...

Canina

Nadobro mrtev? Snad ještě procitne. Jsou
mrtvice, kdy se zdá, že je člověk mrtvolou,
a přijde přece ještě k sobě. Ukaž mi ho.
Chci ho vidět, vyznám se v mužských a poznám
hned, jsou-li živi nebo mrtvi.

Corbaccio

Pravda, pravda, jsou též zdánlivě mrtví...
lépe se podívat. Jen jistotu, stoprocentní
jistotu.

Mosca

Je mrtev, přesvědčíte se o tom.

/Volpone si rychle lehl a je nepohnut./

Mosca

/zvedne na okamžik záclonu a hned ji

zase spustí/
Vidíte, mrtev a ztuhlý.

- Canina Je strašně lechtivý, zkusila bych pro všechno...
- Corbaccio I to může být zdánlivé. Nejlépe vzít svíčku a pálit paty.
- Corvino /tasí dýku/.
Nejlepší zkouška je bodnout k srdci, mrtvému to neuškodí, a zdánlivě mrtvému to prospěje. Udělám to.
/Jde odhodlaně k zácloně, Volpone se zkroutil a leží, a třese se jako osika./
- Mosca /zastoupí Corvinovi cestu/.
Ne, ne... sluhové by viděli krev a řekli by, že jsme ho zabilí. Nechte mrtvého na pokoji...
- Voltore Správné. Jen se nedotýkat mrtvoly. Počkat, až přijde úřad. Ve všem vždycky nejdříve úřad. V životě i smrti, při narození i pohřbu úřad.
/Soudce vstoupí, všichni kolem něho, jen Mosca se tlačí plaše do kouta./
- SOUDCE /Voltorovi/.
Právě jsem zvěděl o smrti nešťastného Volpona. Doufám, že ji nezavinily rozčilení a krivé obžaloby Leonovy. Kdyby tomu tak bylo, musil by být Leonovi trest ztřešen.
- Voltore Ne, excellenza, messer Volpone byl churav už dlouho a smrt mu byla vykoupéním...
- Soudce Dobrá, bylo mi řečeno, že mám být přítomen otevření závěti.
- Voltore Pokládal jsem to za vhodné, abych předešel jakékoliv zmatečnosti. Prosím, abyste ji otevřel sám.
- Mosca /stranou, třesa se/.
Božínku, kam vlezu?
- Soudce /bere závěť/.
Jsou tu čtyři svědci, měšťané benátští. Je smrt svrchu jmenovaného Volpona prokázána jejich svědectvím?

- Voltore Všichni ho viděli. Lékaře není zapotřebí.
- Soudce Je závěť zapečetěna pečetí Volponovou?
- Voltore Mosco, je to pečeť tvého pána?
- Mosca Ano, ano... myslím... nevyznám se v tom, ale myslím...
/Stranou./
Kéž bych byl už v Padově!
- Voltore Já, Voltore, notář, dosvědčuji, že jsem tento testament napsal a Volponovi na smrtelné posteli odevzdal. Podle jeho přání nebylo v závěti vyplněno jméno dědicova. Najdete je tam vypsáno vlastní rukou nebožtíkovou.
- Soudce Muže, rozlomím pečeť a přečtu závěť.

/Volpone za záclonou vstal a dívá se žádostivě dovnitř. Mosca stojí, třese se a stále hledí, kam by se ukryl./

/Soudce čte./
Já, Volpone, bývalý obchodník ve Smyrně, Levantě, neženat a bezdětek, sklíčen nemocí, ale při plném vědomí a jasné mysli, stvrzuji svým podpisem a svou pečetí, že jsem ustanovil o svém dědictví takto: Pamětliv upřímného přátelství, které mi vždycky osvědčoval...

Corvino Milovaný příteli...
- Soudce Jakož i neklamných důkazů příchylnosti a lásky...
- Corvino /rýpne do Colomby./
Heleme...
- Soudce A chteje toto přátelství vděčně a důstojně odměnití...
- Corvino Tak jedná poctivý muž...
- Soudce Jmenuji jediným dědicem a vlastníkem svého jmění movitého i nemovitého bez výhrady a výjimky milovaného svého přítele, Benátčana Moscu...
- Voltore /vyskočí./
Moscu! Co to je?
- Corvino Moscu... toho lumpa?

- Corbaccio Moscu?
- Canina Moscu! Skvostné! Ach, můj zlatoušku, mé srdíčko!
- Soudce Prosím, o ticho!
/Čte./
Ostatním svým drahým přátelům, kteří mi dali rovněž četné důkazy náklonnosti...
- Corvino Tak přece! Ticho! Mlčte!
- Soudce ...zanechávám ujištění své vroucí vděčnosti s prosbou, aby na mne s toutéž láskou vzpomínali. Dáno v Benátkách, vlastní rukou, Volpone.
- Voltore To je podvod. Mosca to zfalšoval, bandíta.
- Corbaccio Podvodník! Obà jsou podvodníci! Kde je mých dvacet tisíc zecchinů.
- Corvino Darebáctví! Ničemnost! Je to padělaná závěť za pravou. Což jste ji nepsal sám?
- Voltore Ale ne pro něho!
- Corvino Je to podvod. Přisahám, excellenza, že mně a mé ženě Volpone ještě včera přísahal, že nám odkáže všechno.
- Corbaccio Mně, mně... ještě dnes ráno!
- /Volpone za oponou poskakuje radostí z nohy na nohu./
- Soudce Zvláštní. Velmi zamotané a velmi zvláštní. Tento Levantan tedy každému z vás sliboval universální dědictví?
- Voltore To jenom mně, jen mně samotnému!
- Corbaccio Lež! Mně také... byli jsme spolu dohodauti.
- Corvino Ne, jen mně, jen mně!
- Soudce Zvláštní. Podivné.
/Voltorovi./
Jste přece znaly zákona. Mohl byste uvést okolnost, která by činila oprávněným váš nárok na dědictví?
- Voltore Byl jsem jeho přítel, nejlepší přítel...

- Corvino   Lež... já jsem jím byl... mně tak vždycky říkal...
- Corbaccio   Mně... mně... dobrý příteli... nejlepší příteli...
- Corvino   Vedl jsem mu obchody... staral jsem se o něho... byl jsem mu nejbližší... dary jsem mu dával...
- Corbaccio   Nějaké krámy... já... já... já...
/Koktá rozčileně./
Já... zlato... zlato... zlato... hotově... zlaté, neopilované zecchiny... prsten... tisíc zecchinů...
- Corvino   Lichváři... ten myší trus, kterýs mu dal, vycucal a vydřel jsi z jiných. Ale já... tisíc zecchinů, stříbrné mísy... poháry... pozemek jsem prodal... vy jste boháči... můžete dávat... ale já mu dal všechno... všechno z čistého přátelství...
- Corbaccio   Lež, lež... já také všechno. Všechno jsem mu odkázal... syna vydědil... mám právo přede všemi... jen já... jen já...
- Corvino   /zuřiv, odstrčí ho./
Ty... táhni, kostroune, odkud jsi vylezl! Já mu nacpal své krvavé peníze. Cože chceš srovnávat své přátelství s mým, potvoro lichvářská? Všechno jsem obětoval... ženu jsem mu přivedl, abych ho uzdravil...
- Soudce   /vskočí, uděří pěstí do stolu./
Co to povídáte? Co vám to vyklouzlo z úst? Leone vypovídal tedy pravdu, a vy jste mě oklamal?
/Zazvoní, vstoupí biřic./
Jdi a přiveď Leona z pranýře. Ukládám ti to na rozkaz soudu. Jaká hanba pro tribunál! Nevinný člověk, udatný voják na pranýři! Z toho se zodpovíte!

/Volpone, který se díval s potměšilou rozkoší na výbuchy uzlosti vedle, je nyní zneklidněn, poslouchá rozčileně a třese se./
- Voltore   Odpusťte, excelenza, všechny nás pobláznil... zastihl jsem ho ráno v posteli, umírajícího strachem. Prosil mě, abych se ho ujal.

Corvino Lump lumpácký... nejen že mě okradl o peníze, i ženu přepadl... oh, je příliš stydlivá, aby to doznala...

Corbaccio Zplenil mě na dranc... každý týden klenoty, šperky, peníze... všem sliboval, ale já měl upis, 20.000 zecchinů, ukázal mi ho... a teď je to všechno lež...

Soudce Jaký padouch! Neviděl jsem hned takového. Že okradl vás, blázní, není ovšem škoda. Věděli jste to, že se hrabe ve vašich kapsách. Ale že přivedl vojáka na pranýř a chtěl oloupit ženu o čest, že byl příčinou krivého rozsudku tribunálu... to je podlost, ničemnost! Smrt prokázala milosrdenství tomuto zločinci. Kdyby žil, přísahám, že by byl před oběšením zbičován a zmrskán tak, jako dosud nikdo v Benátkách.

/Volpone zbledl a ulehl, všechn se třesa./

Ale jeho mrtvola odpyká jeho zločin. Bude viset na šibenici a vyříznutý jazyk na ni přibít! Tak trestají Benátky podvodníky a prznitele!

/Moscovi./

Odevzdáte mrtvolu biřicům. Bude se hezky dlouho houpat, nežli ozdobí nějaké mrchoviště.

Corvino Podívám se pak na něho, jak tancuje -. Já také tancovával, když on hrál.

Corbaccio Ale peníze... mé peníze, čtrnáct set zecchinů.

Voltore Závěť roztrhám...

Soudce Ne, to ne, illustrissime, byla podepsána dříve, než byl nad ním vynesena soud. Je platna, je po zákonu sepsána, jak sám jste dosvědčil. Ledaže byste dokázal, že byla podvržena a padělána. V tom případě - protože řečený Volpone zemřel bez potomků - připadlo by všechno jmění chudým.

Voltore /zlamán/.
Chudým?

Corbaccio /zklamán/.
Chudým?

Corvino

/zoufale/
Chudým?

Corbaccio

/vztekle/
K čemu chudí potřebují peněz? Je jich tolik, že by jim to nebylo nic platno, byli by zase chudí... Chci své peníze... čtrnáct set ... s uroky tři tisíce...

Voltore

/rozhořčeně/
Raději chudým než Moscovi...

Corvino

Raději psům, jen jemu ne.

Soudce

Pokud nebudou proti závěti podány pravoplatné námitky, je platna a Mosca, občan benátský, je dědicem!

Corvino

Protestuji. Nikdy k tomu nesvolím!

Corbaccio

/zcela již popleten/
Čtrnáct set zecchinů... Tři tisíce i s uroky...

Mosca

/mrštně přiskočí/
Dovolte mi, excelenza, několik slov. Messer Volpone, nebožtík messer Volpone - vím, že se nemá o mrtvých mluvit špatně... messer Volpone byl od hlavy až k patě nejdokonalejší lotr, jaký kdy chodil po Benátkách. Tomu holomku dělalo největší radost, mohl-li se zakousnout do cizí kůže, tropit darebáctví z rozkoše. Často jsem ho varoval, mnohou lotrovinu překazil a mnohý rybník vypálil. Ale vidíte, excelenza, smrt má kostnatou ruku a zlomí i nejtvrďší vaz. Když tu prve tak ležel a chladly mu hnáty, chytlo ho to. Zavolal si mě k posteli. "Mosco," zachraplal, "provinil jsem se na svých přátelích, dřel jsem je a trápil za živa jako sup! Naprav to! Udělám tě dědicem, ale naprav to! Kde jsem ukřivdil, odčin!" Slíbil jsem mu to, stiskl jsem mu na ten slib ledovou ruku a budu-li dědicem, nahradím každou škodu, kterou nebožtík způsobil. Vám - Voltore - budu-li dědicem, vám, Corbaccio, i vám, Corvino. Odškodním i Leona a dám, budu-li dědicem, tisíc zecchinů pro chudé vašim prostřednictvím, excelenza. Dám sloužit mše ve všech chrámech benátských za nebožtíka Volpona a vrátím - budu-li dědicem - stříbro, nádobí, klenoty i zlato, které vymámí. Zbude mi ještě dost.

- Soudce , Jste řádný muž, Mosco.
- Corbaccio Ale i s úroky. Tři tisíce a prsten.
- Mosco Zajisté -. A ještě jeden pro Colombu.
- Corvino A moje zecchini také?
- Mosca Štědře, a víc než štědře, stanu-li se ovšem dědicem.
- Corvino Jste jím přece, nikdo to nepopírá.
- Corbaccio Jsme všichni svědky. To je zcela po právu, testament je správný.
- Voltore Ale vrátíte mi všechno, povídáte?
- Mosca Dvojnásob, illustrissime.
- Corbaccio Nemám námitek.
- Voltore Všecko legaliter, dosvědčuji, že občan Mosco je jediným dědicem Volponovým.
- Corbaccio Moscovi po právu všechno náleží.
- Soudce Nikdo nenamítá ničeho proti poslednímu pořízení messera Volpona?
- Voltore Nikdo, excellenza.
- Soudce Soud ověří závěť. A užívejte svého bohatství lépe než Volpone!
- Mosca Jen o jedno ještě prosím vaši milost! Nektrestejte mrtvého Volpona, nenechte jeho tělo zneuctit. Litoval svých hříchů, neblahý blázen, a já chci usmířit a odčinit jeho zlé skutky. Nedávejte jeho mrtvolu na šibenici, ale dovoďte, abych ji tiše pohřbil v moři.
- Soudce Jste dobrá duše. Pro mne za mne, tedy jen kámen na krk, nikoli oprátku. Kéž benátské ryby mají z něho víc, než měli lidé.
- Canina A co já, miláčku? Všem jsi něco dal, a mně nic.
- Mosca Tobě koupím muže. Znáš hezkého příživníčka, je ze Španěl, se jménem delším než Cannale Grande, sedm křestních jmen, devět příjmení. Drží jen s mužskými. Toho ti koupím,

dá ti v noci pokoj, nebude tě obtěžovat, ale tvoje děti budou šlechtici.

Canina

Jsi můj zlatý chlapec! A abys věděl: vždycky, kdykoliv budeš chtít...

/Divý křik venku./

LEONE

/vyrazí dveře a vpadne sem. Je bez kabátu, v roztrhané košili, ruce holé.

V pravici dýku./

Kde je ten padouch? Roztrhám ho, rozcupuji! Budu řezat řemeny z jeho kůže. Budu se mu hrabat ve střevěch! Kde je?

Soudce

Leone, přicházíte pozdě. Bůh ho soudil. Je mrtev.

Leone

/zuří/.

Chci mrtvolu! Rozpárám ji! Hodím ji psům! Kde je? Kde?

/Volpone se schoulí v strašlivé úzkosti. Jeho strach není už směšný, ale působí děsivě./

Soudce

/zastoupí Leonovi cestu/.

Upokojte se!

Leone

Upokojit? Vinou toho darebáka vlekli mne jako zločince na pranýř celým městem, na pranýř přivázali... mouchy; ah, ah, strašně! Děti si vybíraly z vlasů vši a házely je na mne, oh, lidé jsou zvířata, ještě se mi směli! A všechno vinou toho vyvrhele!

/Zběsile./

Musím ho uškrtit. Pusťte mě.

/Všichni ho pevně svírají - Leone se náhle zapotáčí./

Oh... sláb... unaven! Žízeň, dejte mi pít!

/Mosco přinesl víno, Leone hltavě pije./

Ah... ah... hanba... ah... sláb...

Mosca

Odpočiňte si, Leone, dal jsem vám ustlat a připravit lázen. Odpočiňte si, abyste mohl rádně pít při smutečním kvasu za Volpona.

Leone

/znaveně/.

Tys tu také, uličníku? Tobě bych se měl také podívat na kobytku... ale jsem tak unaven. Ano, spát, jen trochu spánku.

/S vypjetím posledních sil./

Ale dýku vezmu, abych ho mohl provrtat, kdy-

by se mi ukázal ve snu. Ch, ten lotr, ten padouch!

Mosco

Pomoz mu, Canino, a sladce ho uspi.

! /Leone je odveden vedle do pokoje./

A teď, pánové, dovolte, abych vás jak se patří a sluší pozval k smuteční hostině za nebožtíka pana Volpona. Pokud žil, dával vám jen hořkost své žluče, ale teď budeme zato pít jen sladká vína a utrácet jeho peníze. Pozveme hudebníky, vyhledám krásné ženy. Kdo mi řekne, že je mým přítelem, uvěřím mu to. Kdo se umí smát, chci ho mít rád. Kdo poprosí, dostane, neboť jsem bohudík zdědil pouze Volponovy peníze, a nikoli jeho žluč. On své zlato zavíral, já je nechám vyskakat. Dnes večer tedy, pánové, na shledanou. Buďte zdraví.

Soudce

Byl to nejlepší Volponův nápad, udělat vás dědicem!

Corvino

Jste řádný chlapík, Mosco, vždycky mi vás bylo líto, že musíte sloužit takovému mizerovi.

Corbaccio

Byl jste vždycky poctivec! Vy jediný!

Voltore

Buďte ujištěn mým upřímným přátelstvím. Na shledanou!

/Všichni odcházejí, klaníce se a podávajíce si ruce. Mosca hledí upřeně na záclonu, za kterou stál po celou dobu Volpone se zatatými pěstmi./

Volpone

/vyskočí, hroze pěstí/.
Všiváku! Zloději! Mamiči!

Mosca

/s líčenou pokorou/.
Pardon, kdo vlastně jste? Podobáte se náramně nebožtíku Volponovi, šprýmaři a lišáku, který se chytil za ocas do vlastní pasti. Co tu chcete v mém domě?

Volpone

V tvém domě, zloději? Kliď se odtud, pasoritko!

Mosca

Jak to? A proč? Já se tu dobře snesu s Volponovými dukáty.

Volpone

A myslíš... opravdu myslíš, že ti to nechám?

scá Nenechám si nic. Všem narostou křídla. Teď je konec všemu plahočení, všem starostem, lišáčku, teď se budem rehtat a hvízdát a dělat muziku za vaše peníze -.

lpone /zběsile/.
Bandito! Jdu k soudu!

scá Jděte opatrně, ať nepotkáte cestou šibenici. A vůbec buďte zticha, hezky zticha. Tu vedle spí váš milý přítel, jmenuje se Leone a rád by s vámi ještě promluvil. Uděláte lépe, nebudete-li ho budit. Leone bude teď u mne bydlit, poprosím ho, aby tu zůstal, a kdyby vám napadlo tady strašit, zavolám ho. Tak hezky zticha, a hleďte se raději vypařit, dokud je čas.

lpone /se dívá v hrůze na dveře, za kterými spí Leone, potom Moscovi ukazuje na truhlice/.
Dej mi šperky a perly a já půjdu.

scá Jak to? Bylo by to nespravedlivé k pozůstatosti. Učil jste mě, že z truhly nesmí vylézt ani jeden brouček zlatohlávek.

lpone /chvějící se, lačný/.
Polovic mi dej! Polovic!

scá Delil jstě se vy s někým?

lpone Čtvrtinu.
/Zebravě./
Jen čtvrtinu a půjdu.

scá Ani zecchin ne, ani jediný všivý, plesnivý zlaták, ani perličku! Myslíte, že se vám dám tahat za nos jako tanti? Říkal jste, že máte v Janově loď plnou zboží a ve Smyrně dům, ženu a děti. Vratte se k nim, pozdravujte je a řekněte, že s Benátčany není žertu. Teď se směji já, Volpone! A teď hajdy, táhni, lišáku, nebo veznu karabáč!

lpone Dám se raději oběsit, kolem lámat, než bych ti nechal své peníze. Zůstanu tu, zůstanu!

scá Zůstaň si, máš-li chuť. Zavolám Leona.
/Jde ke dveřím, za nimiž spí Leone, a počtevrě je./
lpone Budu počítat do tří, a potom ho zavolám.

lpone /zarytě/.
lpone

Zůstanu, nehnu se. I na šibenici mi bude dobře; uvidím-li tě viset vedle sebe.

sca Tak daleko se nedostaneš, za to mi ručí Leone a jeho kordisko. Tak už počítám: Jedna!

lpone /zuřivě/.

Nehnu se! Zrovna ne, navzdory ne! Peníze, nebo zůstanu!

sca Dvě!

lpone /vztekle, ale už nejistěji/.

Polovic a jdu!

sca Tři!

lpone /se chvěje/.

Jen prsteny a perly!

sca /volá do otevřených dveří/.

Le -

/Volpone se zhroutí při tom zvolání a pak vyklouzne rychle ze dveří./

sca /se posměšně uklání zmizelému Volponovi/.

Lehké odpočínutí a na věky sbohem! Messere Volpone! Komedia je dohrána.

/F a u s a. Potom Mosca vyrazí víko z truhly a otevře je./

- Hej, hola!

/Sluhové přiběhnou./

Otevřte okna, dveře! Vzduch, světlo a lidé sem! Cpí to tu ještě strachem, páchne lakotou. Přineste kvítí, zapalte světla, čekejte u vrat na hosty! A hudbu! Hudbu! A ani slova víc o penězích! Teď budeme veselí, budeme jíst a budeme pít a budeme se smát těm bláznům, kdož blázní po penězích. Potom půjdeme spokojeně domů a vyspíme se každý se svou krasavicí!

/Nad otevřenou truhlou./

Ven, kove kouzelný, skryš opust svou!
 Jsi příroda, splýn zase s přírodou!
 Chceš proudit, táci, z ruky v ruku plout -
 kdo zavírá tě, blázen je a bloud!
 Vždyť věčný pohyb životem je tvým.
 Jdeš s dlaně na dlan radem, odvěkým,
 nezměněn, stálý, nezmenší tě čas,
 tu zmizíš, tam však objevíš se zas,

a jako krev, jež v žilách kolotá,
jsi podmínkou a vzpruhou života!
Ó, strhni mne v ten proud svůj divoký,
ty štávo země! Plyn' teď potoky
a dávej se, ty mnohotvárný kove!
Jsem šťasten dnes: Já dal ti žití nové!
Tvým nejsem pánem víc než vasalem.
Chci hrát si s tebou! Chci tě rozdat všem!

K O N E C .

